Sayı 14

TİP haberleri

Türkiye İşçi Partisi
SEÇİM BİLDİRİSİ

Yeni bir seçimin içinde bulunduğumuz şu günlerde memleketimizin genel manzarası aydınlık görülmemektedir. Çünkü hala emekçi halkımız yurt yönetimine ağırlığını koyamamıştır. Çünkü halâ, memleketimizi çıkmazlara sokmuş olan ekonomik ve sosyal bir politika izlenmektedir.

Çünkü halâ ekonomimizi dışa bağlayan ve bu bağlılığı arttıran politika devam etmektedir. Bütün bunların sonucu olarak yurdumuz, geçen yıldan beri kapitalist memleketlerde ve özellikle Amerika'da başlamış olan iktisadî buhranın etkisi altına girmiş bulunmaktadır. Memleketimizin içinde bulunduğu bu manzarayı daha da karartan husus iktidarda Adalet Partisinin bulunmasıdır.

Çünkü Adalet Partisi sadece ekonomik ve sosyal alanda değil, Anayasa ve demokratik düzen konusunda da halka karşı bir tutum içindedir. Ve Adalet Partisi dış politikası ile de millî menfaatlerimize aykırı bir yoldadır.

Gerçekten Adalet Partisi'nin iktisadî politikası halka karşı, toprak ağalarından ve sermayedarlardan yanadır. Bunun içindir ki toprak reformunu kesin olarak red etmektedir. Ve bunun içindir ki bir avuç sermayedarı devlet eliyle zengin etmektedir. Bunun en yakın delili II. Beş Yıllık Planda devlet kasasından özel sektöre iki milyar 800 milyon lira tahsis etmiş olmasıdır.

Adalet Partisinin demokrasi ve hukuk anlayışı da halka karşı, sömürücü sınıflardan yanadır. Bunun içindir ki Anayasanın teminatı altında bulunan sosyalist akımı saf dışı bırakmak için bütün yurtta giriştiği kanunsuz baskı ve saldırılarını Meclise kadar sokmuştur. Tek parti diktasını kurmak ve Anayasayı temelinden değiştirmek için hak etmediği oylarla Meclisteki çoğunluğunu arttırmak emeliyle seçim sistemini değiştirmek istemiştir.

Adalet Partisi'nin dış politikası da millî menfaatlerimize aykırı ve bağımsızlığımıza gölge düşüren bir doğrultudadır. Yurdumuzun savunmasıyla hiç bir ilgisi olmadığı anlaşılmış bulunan NATO ve Amerikan Üslerini ve İkili Anlaşmalarla Amerikalılara verilmiş olan imtiyazları benimsemekte ve savunmaktadır.

Adalet Partisi'nin ekonomik ve sosyal politikası, demokrasi ve Anayasa düzeni anlayışı, dış politikadaki tutumu budur. Ve böyle bir iktidardan Türk halkının refaha kavuşması, hak-

Sayı 14

larına sahip birinci sınıf vatandaşlar haline gelmesi, tam bağımsız bir Türkiye gerçekleştirmesi beklenemez.

Ana muhalefet partisi CHP'ye gelince; halkımızın çok yakından tanıdığı bu partinin meselelerimize bir çözüm getirebileceği düşünülemez. Son zamanlardaki yenileşme çabalarına rağmen CHP'nin yapısında belirli bir değişiklik olmamıştır. Kaldı ki, böyle bir değişme olsa bile, ortanın solu hareketi Türk emekçi halkının meselelerine çözüm getirecek bir görüş değildir.

Aslında bu iki parti arasındaki mücadele bu düzeni değiştirmek üzerine değil, bu düzeni yönetme üzerine bir kavgadır. Bu durumda emekçi halkın siyasî bir güç olarak saflarında toplandığı Türkiye İşçi Partisi AP ve CHP karşısında halkı iktidara getirip bu düzeni temelden değiştirecek tek yoldur.

Gerçekten bugün memleketimizin baş davası, emekçi halkımızın sömürülmekten, ezilmekten, hor ve hakir görülmekten kurtulması ve birinci sınıf vatandaş olmasıdır. Bu iktisaden kalkınmamızın da temel ve ön şartıdır. Halkın şevkli çabası olmadan hızlı bir kalkınmanın gerçekleşmesi mümkün değildir. Halkın şevkli bir çaba göstermesi de, ancak, maddi olduğu kadar manevî alanda da sömürülmekten, hor ve hakir görülmekten kurtulmuş olmasına bağlıdır. Oysa bugünkü düzen emekçi halkımızı hem manevî alanda ezmekte, horlamakta hem de maddi alanda sömürmekte ve yoksul bırakmaktadır.

Bu böyledir çünkü, bu bir avuç toprak ağası ve işbirlikçi sömürücü sermayedar, devlet yönetiminde su başlarını tutmuşlar, emekçi halkı buralara yaklaştırmamışlar, onları hor ve hakir görmüşler, ve halkın politik bir güç halinde örgütlenmesini önlemişlerdir. Bunlar, çok partili demokratik devir başlayınca ve TİP kurulmadan önce, çeşitli adlar altında partiler kurarak, çıkarlarını gene de sürdürmenin yolunu bulmuşlardır. Bundan ötürüdür ki, son 25 yıldır partiler, iktidarlar değişmiş fakat bu bozuk düzen değişmemiş, emekçi halk gene ikinci sınıf vatandaş sayılmış, gene sömürülmüştür.

Demek oluyor ki emekçi halkımız için tek çıkar yol, tek kurtuluş yolu siyasî bir güç halinde örgütlenerek, kendisini hor ve hakir gören ve sömüren sınıfların karşısına dikilmek ve devlet yönetimine ağırlığını koymaktır. Çünkü ancak bu yolla emekçi halkımız kimliğini ve kişiliğini sömürücü sınıflara kabul ettirebilir ve devlet yönetimine ağırlığını koyarak bu düzeni kendi yararına olarak değiştirebilir.

Yüzyılların tecrübesi de göstermiştir ki, toprak ağalarından, tefecilerden ve sömürücü sermayedar patronlardan ve bunların adamları ve partilerinden emekçi halka hayır gelmez, bunlardan medet ve merhamet beklenemez. Emekçi halkımız kendi partisinde toplanıp kendi işini bizzat kendisi yapacak, kendi hakkını bizzat kendisi koruyacak ve alacaktır.

İşte Türkiye İşçi Partisi bu partidir. Emekçi halkımızın kendi Partisidir. Emekçi halkımız TİP içinde, yüzyıllardır kendisini hor ve hakir görenlerin, adamdan saymayanların karşısına dimdik dikilmekte ve hakları için pençeleşmektedir.

İşte gene bunun içindir ki, bütün sömürücü sınıflar, hep beraber, bütün kuvvetleri, gazeteleri, partileri ve adamlarıyla TİP'e karşı kaba kuvvetle ve en hayasız yalan ve iftiralarla saldırıya geçmişlerdir. Fakat ne taşlı sopalı saldırılarla emekçi halkımızın bilinçli ve yiğit önderleri olan partili kardeşlerimizi yıldırabilmişler ne de yalan ve iftiralarıyla emekçi halkımızı aldatabilmişlerdir. Bu gayretlerine rağmen, TİP, dalga dalga saflarına katılan emekçilerle her gün biraz daha güçlenmekte ve büyümektedir.

TİP emekçi halkı iktidara getirerek, bugünkü bozuk düzeni halk yararına değiştirecek tam bağımsız ve gercekten demokratik bir Türkiye kuracaktır.

Toprak reformu

Bu bozuk düzenin kilit noktalarından birisi ve en başta geleni toprak dağılımındaki adaletsizliktir. Bundan ötürü TİP iktidarında toprak, Anayasamız gereğince ağalardan alınacak, topraksız ya da az topraklı köylülere parasız verilecektir. Ağaların elinde 500 dönümden fazla toprak bırakılmayacaktır. Toprak reformunun yapılmasında köy kurulları hükümete yardımcı olacaklardır. Böylece toprak ağalarının baskı ve zulmü de son bulacaktır.

Dış Ticaret, Banka ve Sigortacılığın Millîleştirilmesi :

Dış ticaret, banka ve sigortacılık çok büyük kazançların sağlandığı, büyük dalavere ve yağmaların döndüğü alanlardır. Küçük müstahsilin aracı tüccar ve tefecilerin elinde perişan olmalarının temel nedeni de bu alanların özel ellerde bulunmasıdır. Ayrıca dış ticaret ve Bankacılık bütün ekonomiye kumanda eden kilit noktalarıdır. Bundan ötürü ekonomi çarklarını emekçi halk yararına döndürebilmek ve etken bir plâncılık uygulayabilmek için bu işlerin devlet eliyle yürütülmesi zorunludur.

Petrolün, ve diğer yabancı sermaye yatırımlarının millîleştirilmesi :

Bugün petrol işletmeciliğinden gazoz fabrikası kurmaya kadar pek çeşitli sahalarda yabancı sermaye yurdumuza girmiş ve halkımızı sömürmeğe ve yurt yönetiminde etki sahibi olmaya başlamıştır. Giderek ileri kapitalist memleketlerin bir sömürgesi durumuna düşmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Bu sebepten, bütün yabancı yatırımları millîleştirmek ve yurdumuzu, emperyalizmin talanından kurtarmak en büyük millî görevdir. TİP, ilk olarak petrolü ve diğer yabancı sermaye yatırımlarını millîleştirecektir.

Büyük İşlerin Devlet eliyle Kurulup İşletilmesi :

Ağır sanayiin kurulması ve böylece sanayi devriminin başarılması ancak devlet eliyle mümkün olan bir iştir. TİP hazırlayacağı kalkınma plânının öngördüğü bir sıra izleyerek büyük endüstrinin temel dallarını devlet eliyle kurup geliştirecektir. TİP iktidarının işletmeciliğinde işçiler fabrikanın yönetimine iştirak edecekleri için kimsenin kulu kölesi olmayacaklar ve millete ait işletmenin hem efendisi hem işçisi durumunda bulunacaklardır. TİP iktidarında emekçi halk kalkınma plânlarının hazırlanmasına, uygulanmasına ve denetimine her kademede aktif bir şekilde katılacak, böylece demokrasi prensibi bu sahada da tam olarak uygulanmış olacaktır.

Sağlık ve Eğitim :

TİP, emeği, yani insanı en büyük değer sayar. Bundan ötürü halkın sağlığını korumak ve herkese eğitim sağlamak baş hedefidir. Hastaneler ve her türlü bakım, ilâç dahil, parasız olacaktır. Aynı şekilde, ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim de parasızdır. Malî durumları müsait olmayan işçi, köylü ve emekçi ailelerinin çocuklarına, okumalarını sağlamak için, parasız yatılı okullar açılacak ya da burslar verilecektir.

Dış Politika :

TİP'in dış politikasının temeli yurdumuzu emperyalizmin pençesinden kurtarmak ve askerî bloklar dışında tam bağımsız, bütün dünya devletleriyle eşit şartlar içinde dostça geçinen bir memleket haline gelmektir. Bundan ötürü TİP, milli güvenliğimizle hiç bir ilgisi olmayan, tersine Amerikan çıkarları uğruna yurdumuzu atomik saldırılara maruz bırakan ve ayrıca milli egemenlik haklarımızı da zedeleyen NATO'dan çıkacak, topraklarımızı Amerikan üs ve askerlerinden temizleyecek ve bunlara verilmiş olan bütün imtiyazları kaldıracaktır.

Kıbrıs :

Kıbrıs davası, hem yurdumuzun, hem Ortadoğu bölgesinin güvenliği, hem de Kıbrıstaki soydaşlarımızın haklarının korunması ve can güvenliklerinin sağlanması bakımından büyük önem taşır.

Oysa A.P. iktidarı, bu konuda kendisine en geniş yetkiler verildiği halde hiçbir olumlu sonuç elde edememiştir. Çünkü çözümü Amerikan görüşleri ve NATO içinde aramıştır. Halbuki bu çerçeve içinde Kıbrıs davasını olumlu bir çözüme ulaştırmak mümkün değildir. TİP'in Kıbrıs davamızın çözümü için öteden beri savunduğu tez şudur :

Kıbrıs askerî üslerden arınmış, milletlerarası garanti altında askersizleştirilmiş, tarafsız, her iki cemaatin eşit haklarına dayanan federatif, bağımsız bir devlet olmalıdır.

TİP'in, yukarıda başlıca noktalarını özetlediğimiz programı, bu düzenin değiştirilmesi ve emekçi halktan yana işler hale sokulması için şarttır. Düzeni değiştirmenin başka yolu yoktur.

Açıktır ki, böyle bir düzen değişikliği toprak ağalarının, tefecilerin, yabancılarla ortak-

laşa iş yapan sermayedarların ve bunların adamlarının işine gelmez. Bundan ötürü, bunlar TİP'e karşıdırlar. Zaten TİP de bunlara karşıdır.

TİP emekçi halkın, çalışarak yaşayan insanların öz partisidir. Bunun kanıtı sadece programının emekten yana olması değildir; aynı zamanda partinin bütün kademelerinde emekçi halkın görev almış ve partiye sahip çıkmış olmalarıdır.

TİP seçimle iktidara gelecek ve iktidarını Anayasa çerçevesi içinde yürütecektir. TİP'in demokrasi anlayışı vatandaşların sadece 4 yılda bir yapılan seçimlerde oy kullanmasından ibaret değildir. Demokrasinin halkın günlük yaşantısına da geçmiş olması lâzımdır. Bunun yolu Anayasamızdaki söz, fikir, yayın, örgütlenme, gösteri yürüyüşü, grev ve miting yapmak gibi demokratik hak ve hürriyetlerin halk tarafından kullanılmasıdır. Bu, mevcut ve muhtemel her çeşit baskılara karşı insan hak ve hürriyetlerini korumanın en etken araçlarından biridir. Bundan ötürü TİP, Anayasa haklarının halkımız tarafından fiilen kullanılması geleneğinin yerleşmesini gerçek demokrasinin temel şartı sayar.

TİP emekçi halkımızın yalnız iktisadi menfaatlerinin değil, fakat aynı zamanda demokratik hak ve hürriyetlerinin de tek gerçek savunucusu ve teminatıdır.

Bizi ağaya kul eden toprak düzenine HAYIR
Bizi patrona kul eden sömürü düzenine HAYIR
Bizi büyük tüccara kul eden vurgun düzenine HAYIR

Bizi tefeciye kul eden soygun düzenine HAYIR
Bizi ezen horlayıp kahreden ceberut devlete HAYIR

Bizi Amerikaya yabancı sermayeye köle eden kapitalist düzene HAYIR

Bizi cahilliğe mahkum eden (karanlıklara gömen) gerici, tutucu düzene HAYIR

Millet malını zengine peşkeş çeken yağmacı iktidara HAYIR

Emekçi sınıfların iktidarı için İLERİ

Köylüye toprak herkese iş için İLERİ

Emeğe göre gelir için İLERİ

Sanayi devrimi için İLERİ

Anayasayı yaşatmak için İLERİ

Amerikan askerini yurdumuzdan çıkarmak için İLERİ

Yabancı nüfuzundan kurtulmuş, üslerden arınmış tam bağımsız demokratik Türkiye için İLERİ

Bilim Kurulu Raporu

I. GİRİŞ

Bu rapor, Partinin seçim sırasında işleyeceği ana noktaların seçilmesinde yardımcı olmak ve emekçi kütlelerin aydınlatılmasında yararlı olacak bazı bilgiler vermek amacı ile Bilim Kurulu tarafından hazırlanmıştır.

Raporda, 1965 yılında başlayan ve 1969 yılını da içine alan bir dönemdeki gelişmeler incelenmektedir. Bunun iki nedeni vardır :

(1) Yapılan gözlemler 1968 - 1969 yıllarında Türk ekonomisinin oldukça önemli bir bunalım içine girdiğini göstermektedir. Bu bakımdan önümüzdeki yıllarda Türkiye'deki siyasal olaylar yakın geçmiştekinden farklı bir ekonomik ortam içinde gelişecektir. Bu bunalımın emekçi kütlelerini nasıl etkilediğini ve etkiliyeceğini işlemek aydınlatma ve uyandırma görevini kolaylaştıracaktır.

(2) Meseleleri böyle bir dönem içinde düşünmek 1968 ve 1969 seçimleri arasında bir devamlılık ilişkisi kurulmasını sağlıyacaktır.

Rapor Türkiye'nin temel meseleleri ve yapısal nitelikleri bakımından, TİP programındaki tahlilleri veri almakta ve bunların ışığında kısa dönem gelişmesini izlemeye çalışmaktadır.

II. 1968 - 1969 DÖNEMİNDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİK DURUMUNDA BEKLENEN GELİŞMELER

1. Kapitalist Ülkelerdeki Bunalım

Tarihlerinin en uzun yüksek konjonktür dönemini yaşamış olan Kapitalist ülkelerin, 1967 ve 1968 yıllarında ciddi bir bunalım içine girdiği görülüyor. Amerika Birleşik Devletlerinin ödemeler dengesindeki olumsuz gelişmeler doların Kapitalist dünyada uluslararası bir para olma durumunu sarsmış ve bu, son haftalardaki altın buhranını ortaya çıkarmıştır. Altın buhranı Stockholm anlaşmasıyla geçici bir çözüme bağlanmış görünmektedir. Fakat bu çözüm, Kapitalist ülkelerdeki bunalımın devamını veri almaktadır. Uluslararası para sistemi, yerine yeni bir düzen getirmeden altına bağlılık ilkesinden ayrılmıştır. Bu durum, kısa bir süre son-

ra, geçici bir dayanışma gösteren Kapitalist ülkeler arasındaki iç çelişmeleri artıracak niteliktedir. A.B.D'deki yavaşlama Avrupa'da başlamış olan bunalımı artırma ile sonuçlanacaktır.

Kapitalist dünyadaki bunalımın, kaderini Kapitalist ülkelerle ekonomik ilişkilere bağlamış olan az gelişmiş ülkelerde önemli etkileri olacaktır. Dünya ticaret hacmindeki azalma, az gelişmiş ülkelerin ihraç mallarına olan talebi azaltacaktır. Böylece, bu ülkelerin ithal imkânları azalacaktır. İthalatlarının önemli bir kısmını dış kredilere bağlamış ülkelerde ise, kredi imkânlarının daralması, ithalatı daha da daraltacaktır. Türkiye bu şekilde etkilenecek az gelişmiş ülkeler arasındadır.

2. Kapitalist Ülkelerdeki Bunalım ve Türkiye

a. Son Yıllarda Türk Ekonomisinin Dışa Bağlılığı Artmıştır.

(1) Türkiye'de kurulan sanayinin «montaj sanayii» olmasının önemli bir sonucu dışa bağlılığı **yapısal bir zorunluluk** haline getirmesidir. Bilim Kurulunda yapılan çalışmalar Türkiye'de imalat sanayiindeki her birim üretimin gerektirdiği ithal madde ihtiyacının arttığını göstermektedir. Yani bu çeşit sanayileşme dışa bağlılığı azaltacak yerde artırmaktadır. Bunun sonucu şudur : İthal imkânlarında azalma iç üretim üzerinde geçmişte olduğundan daha büyük tıkanıklıklar yaratacaktır.

(2) İkinci Beş Yıllık Plan ekonomiyi Kapitalist ülkelerle olan ilişkilere artan derecede bağlayan varsayımlara dayanmaktadır.

Plan büyük ölçüde dış borçlanma öngörmektedir.

Avrupa'daki Türk işçilerinden sağlanacak döviz gelirinin artacağını varsaymaktadır.

Turizm gelirlerinde artış beklemektedir.

İhracatta ve özellikle mamul mallar ihracatında artış olacağını tahmin etmektedir.

Kapitalist dünyadaki bunalım bu varsayımların hepsini olumsuz yönde değiştirecek bir etki yapacaktır.

b. Bunalımın Türkiye üzerindeki etkisinin ilk göstergeleri

Dış bunalımın Türkiye üzerindeki etkilerini 1968 yılı başındaki bazı gözlemlere dayanarak ortaya çıkarmak mümkündür.

(1) Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomu'nun 1968 yılı için yaptığı taahhüdü Plan'da belirtilen talepten 90 milyon dolar düşüktür.

(2) 1967'deki işçi döviz gelirleri 1966'ya göre 22 milyon dolar düşük olmuştur. 1968 yılı Ocak ve Şubat aylarındaki işçi döviz geliri ise 1967 Ocak ve Şubat ayları gelirinden düşüktür.

Bu, bir yandan, Almanya'daki ekonomik yavaşlama ile, diğer taraftan da, Türk parasındaki değer düşmesi sonucu işçi döviz kurunun çekiciliğini kaybetmesi ile ilgilidir. Azalmanın devam etmesi tabiidir.

(3) 1967 yılında Türkiye'deki yabancı sermaye yatırımlarının kâr transferleri (25 milyon dolar) yani yatırımlardan (17 milyon dolar) daha fazla olmuştur. Bu eğilimin de devamı beklenir.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin ülke dışına turist akımını önleyici tedbirlerinin ve Avrupa'daki ekonomik yavaşlamanın dünyada turizm gelirlerinin artış hızını azaltacağı beklenmektedir. Bunun Türkiye'yi de etkilemesi tabiidir.

(Bu arada, çizilen genel tablodan farklı görünen iki olayı açıklamak gerekir. Bunlardan birincisi 1968 Ocak ve Şubat aylarında ihracat ve ithalatta görülen artışla ilgilidir. İhracat artışı özellikle fındık ihracındaki özel bir durumla açıklanmaktadır. İthalat artışı ise ilerdeki tıkanıklığı öngören ithalatçının erken davranarak fazla talepte bulunması ile açıklanmaktadır. Diğer olay ise 1967 yılında ithalat hacminde bir artış olmayışının etkilerinin yeteri kadar görünmemesidir. Bu olayı da daha önceden aktarılmış stok birikimleri ile açıklamak mümkün görünüyor.)

Yukarıdaki açıklamalar 1968 yılında Türkiye'nin ithal imkânlarında önemli azalmalar olacağını göstermektedir. Bunun hem mevcut üretim kapasitesinin kullanılmasını hem de yeni yatırımları olumsuz bir şekilde etkilemesi ve bu etkinin 1969 yılında artarak devamı beklenmelidir.

3. Türk Ekonomisindeki İç Gelişmeler

a. Kamu gelirleri

İkinci Beş Yıllıp Plan, 1968 Programı ve Bütçesi mevcut vergi düzeni içinde kamu gelirlerinde önemli artışlar beklemekte ve kamu harcamalarını buna dayandırmaktadırlar. Bu tahminler, 1966 - 1967 dönemindeki vergi gelir artışlarının sebeplerini incelemeden yapılan ve bu artışı, verginin gelir artışına olan esnekliğine bağlayan gerçekten uzak varsayımlar üzerine kurulmuştur.

Önümüzdeki yıllarda vergi gelirlerinin beklenenin çok altında olmasını tahmin etmek güç değildir. Nitekim 1967 ve 1968 yıllarının Mart aylarındaki vergi gelirleri karşılaştırıldığında gelir vergisi gelirinde artma değil net bir azalma olduğu görülmektedir. (1967'de 466 milyon TL. yerine 1968'de 446 milyon TL.) Vergilerin bir kısmının yüksek konjonktür devrine ait kazançlarla ilgili olduğu düşünülürse azalmanın ilerde daha büyük önem kazanacağı anlaşılır.

Kamu İktisadî Kuruluşlarının gelirlerinde de (Etibank hariç) önemli azalmalar vardır. Bunlar, kamu geliri yaratmaktan çok, zararlarını kapatmak ve yatırımlarını gerçekleştirmek için, bütçeden yeni taleplerde bulunacaklardır.

Gerek bütçe, gerekse Kamu İktisadî Kuruluşlarının gelir durumu, kamu harcamalarının en düşük seviyede tutulması halinde bile, vergi ve fiyat artışlarını zorunlu kılacaktır. Bu bakımdan 1968 ve 1969 yılları **vergi artışlarının** ve çeşitli tekel ve diğer kamu iktisadi teşekkülleri mallarına **zamların** çok görüldüğü bir dönem olacaktır.

b. Kamu Yatırımları

Kamu gelirlerindeki azalma en çok kamu yatırımlarını etkileyecektir. Devlet bu durumda ya yatırımları kısmak veya enflasyonist bir finansman yolunu seçmek zorunda kalacaktır. 1967 yılında Kamu İktisadi Kuruluşlarının yatırımı 1966'ya göre 100 milyon TL. daha düşük olmuştur. 1968 yılında bundan da geri kalma beklenir. Bu kuruluşlardan bazılarının elinde halen önemli stoklar birikmektedir. (şeker, kömür, Sümerbank ve Tekel malları). Satışların azalması yeni yatırım yapmaya imkân vermeyecektir. Bütçeden beklenen transferler ise yapılamıyacaktır. Bütçedeki daralma, herhalde, önceki yıllarda olduğu gibi yatırımların kısılması yoluyla çözümlenecektir. Finansmanı dış kredilere bağlı yatırımlar ise borçlanma imkânlarının azalması ölçüsünde azalacaktır.

Sonuç olarak, 1968 ve 1969 yıllarında kamu yatırımlarında kamu gelirlerindeki artış hızının azalmasından daha önemli ölçülerde azalma olacağı söylenebilir :

→

c. Kamu Hizmetleri

Türkiye'de kişi başına kamu harcamalarının (savunma hariç) milli hasılaya oranında 1966 yılından bu yana önemli bir düşme görülmektedir. 1966'da % 15 civarında olan bu oran 1968'de % 13, ün altına düşmüştür. Yani milli gelirin gittikçe daha az bir bölümü kamu hizmetine yönelmektedir. Bugünkü iktidar, kamu hizmetlerini azaltmayı bir politika haline getirmiştir. 1968'de ve 1969'da kamu gelirlerindeki azalma hizmet seviyesini bu düşük ölçülerin de altına indirecektir. Bu azalma özellikle yeni hizmet alanlarının açılmasını büyük ölçüde önleyecektir.

d. Özel Sektörde Durum

İthalat hacmindeki azalma ve kamu yatırımlarının yavaşlaması, özel kesimin yatırım ve faaliyet hacmini etkileyecektir. 1968 yılı için özel sektöre yapılması düşünülen fon transferleri ancak başka alanlarda çok zorunlu kamu harcamalarından vazgeçilerek (veya açık finansmanla) gerçekleşebilir. Bunlar gerçekleşse bile öngörülen yatırım seviyelerine ulaşmak (Özellikle istenen alanlarda) imkânsız olacaktır. Böylece bu transferlerin ekonomiye katkısı olmayan bir nimet dağıtma niteliği kuvvetlenecektir.

Özel sektördeki duraklamanın ilk göstergeleri de ortaya çıkmaktadır. Stok artışları burada da görülüyor. Bunu, kısa bir zaman sonra üretimde de azalma takip edecektir. Netekim karayolları nakliyesinde bir gerileme ve taşıma ücretlerinde bir azalma görülmektedir. Kamyon satışlarında ise önemli bir yavaşlama vardır. Özel yatırımların önemli bir bölümünü teşkil eden yatırım göstergesi olan inşaat ruhsatları talebinde de bir yavaşlama görülmektedir.

4. Sonuç

Bütün bu açıklamalar Türk ekonomisinin bir bunalım dönemine girdiğini göstermektedir. Eldeki bilgiler duraklamanın 1967'de başlamış olduğunu ve 1968'de hızlanarak devam ettiğini gösteriyor. Hatıra gelen bir soru bu bunalımın neden daha açık bir şekilde ortaya çıkmadığıdır. Burada yüksek konjonktür döneminin imkânlarının halâ kullanılmakta olması üzerinde durulabilir. Bundan başka istatistik verilerin kasıtlı olarak değiştirildiğinde şüphe yoktur. 1967 milli gelir hesaplarının incelenmesi bunu açıkça göstermektedir.

Yukarıdaki tartışma tarım dışı sektörlerle ilgilidir. 1968 yılında tarım üretiminin ne olacağını şimdiden kestirmek güçtür. Ancak, 1966 ve 1967' nin çok yüksek üretim seviyelerine ulaşılamıyacağı söylenebilir. Özellikle tarla tarımında üretim azalması ihtimalleri belirmektedir. Tarımdaki üretim seviyesi tarım dışı kesimlerde ortaya çıkan bunalımın şiddetini bir ölçüde etkileyecek fakat yönünü değiştirmeyecektir. Bunalımın önemli etkilerinden biri tarımla tarım dışı kesimler arasındaki ticaret hadlerini tarım aleyhine değiştirmek olacaktır. (Bunun bugünkü iktidar koalisyonunu teşkil eden büyük çiftçi - sanayici - tüccar ilişkileri üzerindeki etkisi ilerde incelenecektir.)

Eldeki bilgiler açık olarak bir bunalım tablosu vermektedir. Bu buhranın şiddeti konusunda çok kesin bir yargıya varmak şimdiden mümkün değildir. Türkiye belki 1954 - 1957 dönemine benzer bir gelişmeye yaklaşmaktadır ve Türk ekonomisi bugün böyle bir bunalımdan daha şiddetle etkilenecek bir yapıdadır. Bunalımla ilgili incelemeleri daha derinleştirmek ve olayları yakından izlemek gerekmektedir. Bugün için orta şiddette bir bunalım olacağı varsayılarak hareket etmek yerinde olacaktır. (Türk ekonomisindeki bunalımı hafifletme yönünde etkileyecek olaylar arasında doğu bloku ile olan ekonomik ilişkileri ve özellikle Sovyet Rusya tarafından yapılacak büyük yatırım projelerini gözönünde bulundurmak gereklidir.)

Önümüzdeki bunalımın bir niteliği de, hem önemli fiyat artışlarının, hem de iktisadî faaliyet hacmindeki yavaşlamanın bir arada görülmesi olacaktır.

III. 1968 - 1969 DÖNEMİNDEKİ BUNALIMIN TÜRKİYE'DEKİ SINIFLAR ÜZERİNDE MUHTEMEL ETKİLERİ

1. İşçi Sınıfı Üzerindeki Etkileri

a. Genel Durum

Türkiye'de sanayide 1.600.000 «ücretli» vardır. Tarım dışındaki diğer «ücretliler» in toplamı ise (memurlar hariç) 900.000'dir. Bu 2,5 milyon ücretlinin sadece 1/3'ü (yani 822.000 kişi) sigorta sistemine dahildir. Çalışan işçilerin % 15 inin günlük ücreti 10 TL. sının altındadır. İşçilerin % 70 i ise günde 25 liradan az ücret almaktadır. Ücretliler toplamının % 40 kadarı sendikalıdır. Halen Türk - İş'e bağlı 545.000 işçi ve 183 sendika vardır. DİSK'e bağlı işçi sayısı ise 70.000 civarındadır, sendika sayısı 15 tir. Bunların dışında en az 1,5 milyon işsiz vardır. Nüfus artışı ve şehirleşme sebebiyle her yıl en az 600.000 insana yeni iş sahası yaratılması, işsizliğin bugünkü seviyesinde tutulmasını ancak sağlayabilir.

b. 1968 - 1969 Döneminde İşçilerin Durumu

Yakın geçmişteki yüksek konjonktür döneminin işçilere sağlanacak imkânları bir ölçüde arttırdığı gözlenmiştir. Yatırımların ve iktisadi faaliyet hacminin yüksekliği bir yandan istihdam seviyesini artırmış diğer taraftan da ücret artışlarına imkân vermiştir. 1968 - 1969 döneminde bu eğilimler tersine dönecektir.

Devlet sektöründe ücret ve istihdam politikası (işbirlikçi sendikacılığı teşvik etmek kaygısının da etkilediği) siyasal amaçlarla yürütülmüştür. Yüksek konjonktür, kaynaklardan bir kısmının ücret artışlarına yöneltilmesine imkân vermiştir. Kamu İktisadi Kuruluşlarında prodüktiviteyi arttıracak tedbirlerin alınmamış olması bu ücret artışlarının sıhhatsiz bir temele dayanmasına sebep olmuştur. **Bugün kamu iktisadi kuruluşları işçi ücretlerini arttırma olanaklarının sınırlarına ulaşmışlardır.** Önümüzdeki dönemde ne istihdamda ne de ücretlerde gerçek bir artış beklenemez. Siyasi sebepler ücret düşürmelerine veya işten atmalara engel olabilir. Fakat, bir yandan fiyat artışları ve zamlar yoluyla, diğer taraftan da fazla mesai gibi yollarla sağlanan ek gelirlerin azalması sebebiyle işçilerin reel gelirlerinde bir eksilme olması beklenebilir.

Özel sektördeki ücret artışları devlet sektörüne göre daha sınırlı olmuştur. Bunalımın, bu kesimindeki işçilerin durumu üzerindeki etkisi de daha sert olacaktır. İktisadi faaliyetlerdeki daralmanın mevcut istihdam seviyesinde bir azalmaya yol açması mümkündür. İşyerlerinin kapatılması veya düşük kapasite ile, daha az işçi kullanarak, çalışması (yani bir kısım işçilerin işine son vermesi) muhtemel gelişmelerdir. Bu dönemde ücret artışları değil reel gelirde düşmeler beklemek gerekir.

Çalışan işçiler bakımından durum budur. Yeni istihdam imkânlarının sağlanmayışı çalışma çağına gelen ve şehirlere akan nüfusun etkisiyle işsizler ordusunu büyütecektir.

c. Durumun İşçi Akımları Üzerindeki Etkisi

Önümüzdeki bunalım Türkiye'de Türk - İş'in temsil ettiği sendikacılık anlayışının iflâsı ile sonuçlanacaktır. Geçici bir yüksek konjonktür döneminde özellikle devlet sektöründen sağlanabilen bazı imkânların beslediği

bu akım bu ekonomik daralma döneminde nitelik değiştirme zorunda kalacaktır. Çünkü sendikacılık çerçevesinde ve bunun dışındaki işçi hareketleri farklı bir ortam içinde değişik bir mücadele vermek zorunda kalacaklardır.

Bir bunalım döneminde sendikacılık hareketinde görülebilecek değişmeleri tahmin etmek için, kısmen de olsa tarihten yararlanmakta fayda vardır. 1929 buhranından sonra Avrupa ülkelerindeki değişmeler bu konuda bazı ipuçları verebilir. 1929 buhranı işsizliğin artmasına ve ücretlerde düşmeler yapılmasına ve bazı kesimlerde büyük ölçüde tensikata yol açmıştır. İşletmeler «rasyonalizasyon» tedbirleri ile işçi kullanmaya yeni şekiller vermişler, işçiler ve özellikle sendikalar üzerindeki nüfuzlarını arttırmışlardır. Patronlar sendikalar ve sendikalı işçiler üzerindeki baskılarını **sendika hareketlerini bölmek** yoluyla şiddetlendirmişlerdir. Bu çabalar başlangıçta başarılı olmuş ve sendika örgütlerinin etkisi azaltılmıştır. Özellikle yukarı seviyede örgütlerdeki bu zayıflamaya karşılık işletme seviyesindeki yani tabandaki işçi akımının etkenliği artmıştır. Bu durum işçi hareketinin devrimci niteliğini arttırmış ve bu nitelik özellikle sarı sendikacılığa karşı yapılan mücadelede görülmüştür. Böylece işçi hareketi, bir kütle hareketi olarak, bilinç seviyesi ve mücadele gücü yüksek bir duruma gelmiştir. Bu dönemin en önemli bir özelliği işsizlerin ve memurlar gibi normal durumda işçi hareketlerine katılmayan zümrelerin örgütleşmesi ve işçi sınıfı mücadelesine katılması olmuştur.

Yukarıda çizilen tabloda birbiriyle çelişir görünen iki etken vardır. Bunlardan birincisi, işsizliğin arttığı ve ücret artışlarının çok güç olduğu bir dönemde sendikacılık hareketinin zayıflaması ve azalan nimetleri paylaşmada bir yarışma içine girerek dayanışmadan uzaklaşıp bölünmesidir. Diğer etken ise bu çerçevedeki sendikacılık hareketinden ümidini kesen işçi kütlelerinin yeni çeşit bir mücadeleye girmeleri ve sonradan örgütlenmeyi yeni temellere oturtmalarıdır. Bu durumun açıklanması kolaydır. Sendikalar işverenlerin koyduğu çerçeve içinde çalışmayı kabul ettikleri takdirde refah döneminde artan gelirin çok az bir kısmını işçiye devrettirebilir, fakat buhran dönemlerinde bunalımın bütün yükünün işçi sınıfına yüklenmesini engelleyemezler. Bu durumda daralan imkânları paylaşmak için bölünme yoluna giderler. Bunalım döneminde işçi sınıfını korumak, işverenlerle onların koyduğu çerçeveyi reddedip bunalımın yükünü paylaşmada ve buhrana son vermede toplum çıkarını öne alacak farklı bir siyasi mücadeleye girmek gereklidir. Bu durumda refah döneminin işbirlikçi sendikacılığı çaresizlik içinde kalır ve yerini devrimci sendikacılığa bırakır.

Türkiye'deki sendikacılık hareketinin benzer bir gelişme göstermesi mümkündür. Kamu iktisadi kuruluşlarında ve özel sektörde istihdam imkânlarının ve ücret artışlarının sınırına ulaşıldığı noktada, işçiye bazı imkânlar sağlamış görünen işbirlikçi sendikacılık şekli, işçi gelirlerini azaltıcı yönde bir işbirliğine zorlanacaktır. Böyle bir zorlamanın ilk göstergesi «ücretlerin dondurulması» ile ilgili tekliflerdir. Daralan ekonomide bu baskı artacaktır. Bunun Türk - İş sendikacılığını hem örgütte bölme hem de tabandan koparma gibi bir etkisi olacaktır. Artan baskı işbirlikçilerden bir kısmını açıkça işçi sınıfı aleyhinde anlaşmalara zorlayacak, bunu kabul etmeyenler ayrılacaktır. Bu dönemde gerçek sendikacılığın mücadele şartları da değişecek, şiddetli baskıya karşı daha ağır bir mücadele vermek gerekecektir. Bu yeni dönemde tabandaki işçi uyanmasını hızlandırmak ve bunu örgütleştirmek bakımından devrimci sendikacıya önemli görevler düşecektir.

2. Memurlar Üzerindeki Etkiler

a. Genel Durum

1967 yılında «memur» niteliğindeki kamu hizmetlisi sayısı 505.000 civarındadır. Memurlar gerek gelir gerekse diğer nitelikleri bakımından büyük farklılıklar gösteren bir zümre olarak görünüyor. **İkinci Beş Yıllık Plandaki bilgilere göre, işçi niteliğinde olmayan kamu sektörü personelinin % 60'ının ortalama işçi ücretinden düşük ücret aldığı anlaşılmaktadır.** 1963 gelir dağılışı araştırması da kamu sektörü personelinin % 50 sine yakın bir bölümünün (% 48,3) aylık ücretlerinin 600 liranın altında olduğunu gösteriyor. (Ayda 800 ve daha az ücret alanlar % 67,5 tur.) Bu gurubun sadece % 0,7'si 3000 liradan, % 4,4 ü de 2000 liradan yukarı aylık ücret almaktadır. Memur ve müstahdemin emekçi sınıfı içindeki yerini bu ölçüler içinde düşünmek ve değerlendirmek gerekir.

b. 1968 - 1969 Döneminde Memurların Durumu

Türkiye'deki geçmiş bunalımlarla ilgili gözlemler bu durumlarda memur gelirlerinin reel olarak düştüğünü göstermektedir. Diğer bir gözlem de yüksek kademelerde gelirlerin daha fazla düşmesidir. Düzen, imkânları daralınca kendisine hizmet eden idarecilerin gelirlerini kısmaktadır.

Kamu gelirlerindeki daralma, personel reformu vaadinde öngörülen ücret artışlarının gerçekleşmesine engel olacaktır. Önümüzdeki dönemde memurlar için bir reel gelir azalışı olması mümkündür. Yüksek kademedeki memurlar için durum geçmiştekinden bir ölçüde farklı olabilir. Bugünkü iktidar idareyi yakın tarihimizde görülmemiş ölçüde sorumsuz ve adaletsiz bir nimet dağıtmada alet olarak kullanmaya yönelmiştir. Bu işi yapabilecek idarecilerin seçilmesi bu düzende büyük bir önem kazanıyor. Bu bakımdan iktidarın, durumu sağlam ve geliri kararlı bir yüksek memur tabakasına tahammülü olamaz. Bunun için, özel kaynaklardan ve keyfi metodlarla beslenen, kaderini hiçbir prensip tanımadan iktidara hizmette bulacak bir yüksek memur tabakasının teşkili yoluna gidilmektedir. Gerçek anlamda bir personel reformu uygulamak bu bakımdan da iktidarın işine gelmeyecektir.

Sonuç olarak, geniş memur ve müstahdem kütlelerinin gelirlerinin azalacağı, yüksek kademelerde dürüst çalışmak isteyenlerin tasfiye edileceği veya kenara itileceği ve iktidarın hukuk ve prensip dışı amaçlarına hizmet eden bir küçük azınlığın çok yüksek gelir sağlayacağı söylenebilir. Bu şimdiden ortada görünen bir gelişmedir.

3. Küçük Esnaf ve Zanaatkârlar Üzerindeki Etkiler

a. Genel Durum

Bugün Türkiye'de 1,5 milyonluk bir zümreyi teşkil eden küçük esnaf ve zanaatkârlar aslında farklı fonksiyonlar yerine getiren çeşitli guruplardan teşekkül etmektedir. Bu gurupların bugünkü düzende fonksiyonları farklı olduğu gibi, değişen şartlarda durumları da farklı olarak etkilenmektedir. Bunları başlıca iki gurup içinde incelemek mümkündür :

(1) İmalat yapanlar

(2) Aracılar ve Hizmet Görenler

İmalatçılardan bir kısmı sanayileşme sonucu tasfiye edilmekte ve proleterleşmektedir. Bir kısmı ise bugünkü teknoloji seviyesinde sanayiye katılabilme veya tamamlayıcı görevler yapma niteliği kazanarak hayatiyetlerini devam ettirmektedirler. Aracıların bir bölümü kapitalist üreticinin ve toptancı tüccarın bir uzantısı olarak iş görmekte, dağıtım fonksiyonunu tamamlamaktadırlar. Hizmet görenler geniş ölçüde emekleri ile geçinmekte, bugünkü iktisadi organizasyonun imkânlarından çok farklı ölçülerde yararlanmakta veya yararlanamamaktadırlar. Bu gurupların durumları ve davranışları bugünkü düzen içindeki yerlerine göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu bakımdan bunların dinamik bir tablo

—»

içinde homojen alt guruplar olarak ele alınması gereklidir.

Bugün için çok genel çizgilerle bu gurupların bazı ortak tarafları üzerinde durulabilir.

Esnaf ve zanaatkârların büyük bir kısmının iki ortak niteliği vardır : (1) **Bunların gelir seviyeleri oldukça düşüktür ve (2) hepsi, aracılık yapan toptancı tüccar tarafından sömürülmektedir.**

İmalatçıların ham madde olarak işledikleri demir, bakır, kurşun, kereste, cam, iplik, şeker, un gibi maddeler ve bunların tali unsurlarının hemen hepsi % 90 devlet tarafından üretilmektedir. Bu maddelerin çok büyük bir bölümü toptancı aracı tarafından küçük esnaf ve zanaatkârlara intikal ettirilmektedir. (Kooperatifler yetersizdir ve etkileri çok sınırlıdır.) Bankaların kredi sistemi burada toptancı aracıya destek olarak işlemektedir. Böylece toptancı aracı, hem esnaf ve zanaatkârlara yüksek fiyatlı ham madde satmakta, hem de bunların mamullerinin sürülmesinde bir tekel kurarak iki yönlü bir sömürme yapmaktadır. Ayni şey aracı durumda olan esnaf için de doğrudur. Halkın zaruri ihtiyacı olan malların (şeker, un, tekel maddeleri, Sümerbank mamülleri, şişe cam mamülleri) büyük bir kısmı (% 70) devlet tarafından üretilmekte, fakat esnafa aracı eliyle intikal etmektedir. Böylece esnaf ve zanaatkârlar devletçe üretilen malların işlenmesinde veya sürülmesinde, hiçbir ekonomik fonksiyonu olmayan bir toptancı aracının aleti olarak sömürülmekte ve halkın sömürülmesine alet olmaktadırlar. Halk Bankası halen, Esnaf Kooperatifleri aracılığı ile, esnaf ve zanaatkârın ancak % 7 sine yıllık ortalama 2.000 lira kredi verebilmektedir. Bunun hiçbir ekonomik katkısı olamayacağı açıktır. Sadece devletin ürettiği malların ulaştırılmasında gereksiz toptancı aracının ortadan kalkması esnafın ve halkın sömürülmesine geniş ölçüde engel olacaktır.

b. Esnaf ve Zanaatkârın Etkilenmesi

Ekonomik bunalım bu zümreyi farklı şekillerde etkileyecektir. Sanayide ithal mallarına ikame veya parça ve tamir yapanlar için ithal tıkanıklığı yeni imkânlar ortaya çıkarabilir. Bunlar arasında bu düzenin imkânları hakkındaki ümitler bir süre daha devam edebilir. Fakat ithal malı araç kullananların sermayelerinin atıl kalması veya çok pahalı hizmet görmesi de mümkündür. Aracılar (ve bir ölçüde) hizmet görenler, ücret ve fiyatlarını arttırarak gelir seviyelerini muhafaza edebilirler. Ancak toptancı aracıya, bir çeşit işçi gibi, mal üretenler için böyle bir imkân olmayacaktır. Üretim fazlalığı olan alanlarda çalışanlar ekonomik daralmadan en çok etkilenen guruplar olacaktır. Esnaf ve zanaatkârların durumunu toplu olarak genel bir değerlendirmeye tabi tutmak güçtür. Bu bakımdan başlıca guruplar üzerinde, ayrıntılı olarak, ayrı ayrı durmak gerekir.

4. Şehirdeki Ailelerin Durumu

Bu raporun amacı bakımından, üretici guruplar açışından yapılan incelemenin yanında, tüketici kütleleri olarak şehirli emekçi ailelerin durumu üzerinde de durmak yerinde olacaktır.

a. Tüketim Mallarında Fiyatlar

Önümüzdeki dönemde ekonomik daralmanın fiyat artışları ile birarada olacağından sözedilmişti. Bunun çeşitli sebepleri vardır. İthalattaki daralma, kamu gelirlerini arttırmak zorunluluğu ile yapılacak zamlar ve konulacak vergiler başlıca sebepler arasındadır. Şehirde tüketilen tarım malları fiyatlarına zam yapıldığı takdirde buralarda da artış olacaktır. (Tarım ürünleri ile ilgili fiyat politikasına ilerde ayrıntılı olarak değinilecektir.)

Toptancı aracıların sömürüsü şehirlerdeki tüketim mallarında çok açık olarak görünmektedir. Son beş yılda et üreticisinin eline geçen fiyatta yılda % 1,23'lük bir artış olduğu halde, şehirlerde tüketicinin ete ödediği fiyat yılda % 8,86'lık bir yükselme göstermiştir. Bundan başka, et üretiminde yılda % 1,94'lük bir artış olduğu halde nüfus yılda % 2,6 artmıştır. **Türkiye'de kişi başına et tüketiminde bir azalma olmaktadır.** Diğer tüketim mallarında da durum benzer bir gelişme gösteriyor. Patatesin şehirlerde satış fiyatı yılda ortalama % 14 artmaktadır. Üreticinin satış fiyatında yıllık artış % 8,5 tur. Önemli üretim artışı gösteren elmanın üreticiden alış fiyatlarında büyük bir düşme görüldüğü halde şehirliye satışta göze çarpan bir değişme yoktur. Üzerinde durulacak bir nokta, birçok alanda, devletin ürettiği malların aracı yoluyla şehirliye büyük fiyat farklarıyla satılmasıdır. Önümüzdeki dönemde, şehirli emekçi aileler için istihdam imkânları daralacak, gelir artışları güçleşecek, buna karşılık temel tüketim malları fiyatlarında önemli artışlar olacaktır.

Küçük bir tüketici zümresini ilgilendirmekle beraber buzdolabı, çamaşır makinesi gibi mallardaki fiyatların bir özelliği üzerinde durulmak gerekir. Bu çeşit mallarda, çok az sayıda üreticinin (gerçek üretici sayısı piyasadaki marka adedinin altındadır) tekelci fiyatlarla satış yapması mümkün olmaktadır. Bu malların ihracı halinde cari olan fiyatlara bakıldığında, iç satışlardaki kâr haddinin % 100'ü aştığı anlaşılmaktadır. Bazı yağlarda da (vita, sana v.s.) çok yüksek kâr oranları olduğu bilinmektedir. Bu alanlarda Türkiye'nin kıt döviz kaynakları da tüketiciyi bu ölçüde sömüren guruplara verilerek israf edilmektedir.

b. Konut Durumu

Şehirde yaşayanların en önemli sorunlarından biri barınma yani konut durumudur. Birinci ve İkinci Beş Yıllık Plan'larda şehirleşmenin şehirlerde yaratılacak iş imkânları ile dengeli olması ve sosyal konut arzının arttırılarak gecekondu meselesinin çözülmesi gibi hedefler yer aldığı halde durum daha da kötüleşmiştir. Bu düzen dengesiz şehirleşme ve gecekondu meselelerini çözmek istemeyecektir. Çünkü bu iki olay düzenin iki temel ihtiyacını karşılamaktadır. Dengesiz şehirleşme üretim merkezlerinde ucuz çalıştırılabilecek bir işsizler ordusu biriktirmekte, gecekondulaşma ise bunların yerleşme maliyetini yine kendilerine yüklemektedir. **Gecekondu olayı bu düzenin çıkarlarına uygundur ve çözülmesini beklemek hayaldir.** Meseleye bu açıdan bakıldığında gecekondulaşmaya göz yummanın bir seçim tavizi değil bilinçli bir teşvik politikası olduğu ortaya çıkar.

Türkiye'de yıllar itibariyle, nüfusu 10.000 den fazla olan şehirlerdeki konut durumu şöyledir :

Yıl	Toplam Konut Sayısı	Gecekondu Sayısı	Gecekondu oranı
1955	1.046.000	50.000	% 4,8
1960	1.441.000	240.000	% 16,6
1965	1.880.000	430.000	% 23,0
1967	2.087.000	450.000	% 22,0

Bu tabloda gecekondu sayısının ne kadar hızlı arttığı görülmektedir. Gecekonduların (1967 yılı için) başlıca şehirlerdeki sayısı ve bunlarda yaşayan nüfus oranı da aşağıdadır :

İli	Gecekondu sayısı	Nüfus Oranı
Adana	19.000	% 45
Ankara	70.000	% 60
Bursa	8.750	% 31
Erzurum	5.750	% 35
İskenderun	4.275	% 38
İstanbul	120.000	% 45
İzmir	18.000	% 33
Samsun	5.700	% 36

İskân şartları bakımından konut durumundaki kötüleşme devam etmektedir. Büyük şehirlerimizde (Ankara, İstanbul, İzmir) nüfusun yüzde 32'si tek odalı evlerde oturmaktadır. Halbuki yine ayni şehirlerde ortalama konut büyüklüğü 120 M2 civarındadır. Nüfusun 1/3'ü tek odalı evlerde yaşarken ortalama konut alanının bu kadar büyük olması konut yapımında zenginlerin ne kadar lüks ve ısraflı ölçülerle hareket ettiğini göstermektedir. Türkiye'de toplam yatırımın %20'si konut alanına gitmektedir. Bu, belli zümrelerin lüks mesken ihtiyacı için milli kaynakların nasıl israf edildiğini göstermektedir. Konutlardaki yaşama şartları da kötüleşmektedir. İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Şartları Anketi sonucunda şehir konutlarının %60'ında barınma şartlarının kötü olduğu tespit edilmiştir. 1960 yılında şehir konutlarının %44'ünde su, %14'6'sında elektrik olmadığı tespit edilmiştir. 1965 yılında ise şehir konutlarının %45'inde su ve %27'sinde elektrik olmadığı anlaşılmıştır. Konutların %27'sinde mutfak yoktur.

Kira durumunda kötüleşme devam etmektedir. 1955 yılında şehirlerdeki ailelerin %36'sı kirada idi. Bu oran 1960'da % 42'ye çıkmıştır. 1965'te daha da artmıştır. Kirada oturanların sayısı büyük şehirlerde daha fazladır. İstanbul ve Ankara'da ailelerin %65'ten fazlası kiracıdır. Ortalama kira ortalama memur aylığının yarısına yakındır. Birçok lüks konut boş dururken aralarında memurların da bulunduğu büyük kütleler gecekondularda oturmaktadırlar. 1960 — 1965 arasında kiraların ortalamasında Ankara'da %25 ve İstanbul'da %30 oranında bir artış olmuştur.

Türkiye'de yılda 3,5 milyar liralık konut yatırımı yapıldığı halde az gelirlerin barınma şartlarının bu kadar kötü olması ve gittikçe kötüleşmesi bugünki düzenin en ilkel sosyal politikadan bile yoksun olduğunu göstermektedir. (Yunanistan, Portekiz ve İspanya bile göstermektedir. (Yunanistan, Portekiz ve İspanya bile konut şartları bakımından Türkiye'den daha iyi bir durumdadırlar) Kaynaklar iyi kullanılsa, bu ölçüde yatırıma gidilmeden bile, konut durumunda önemli düzeltmeler yapılabilir.

Bu düzen lüks konutların vergilenmesinde olduğu gibi arsa spekülasyonunun önlenmesi konusunda da salt kapitalist ülkelerin uygulamalarından geri bir yağma düzenidir. Devletin sorumlu uzmanları tasarlanan «Boğaz Köprüsü» nün İstanbul'da milyarlarca liralık bir arsa spekülasyonuna yol açacağını hesaplayıp bildirdikleri halde, bu konuda hiçbir tedbir alınmamakta ve aksine, spekülasyonu kolaylaştırıcı oyunlara gidilmektedir.

c. Belediye Hizmetleri

Bugün Türkiye'de halkın %30'u belediyeler içinde yaşamaktadır. Belediyelerin toplam geliri ise milli hasılanın sadece %2'si civarındadır. Bugünkü iktidar belediyelerin ve diğer mahalli idarelerin güçlendirilmesinden çok söz etmekte, fakat aslında bunu istememektedir. Belediye ve mahalli idare gelirlerinin milli hasılaya oranı 1962'de %2,55 iken, bu oran 1966'da %2,27'ye düşmüştür. (Genel kamu hizmetlerindeki düşme ile birlikte, bu durum, ayni zamanda iktidarın halka hizmetten kaçtığını gösteriyor.) Türkiye'de belediyelerin ve mahalli idarelerin güçlenmesi, halkın yönetime katılması hızlandıracaktır. **Sosyalist akımın büyümesi ve çeşitli yerlerde yönetimi ele geçirme imkânının ortaya çıkması, iktidarın belediyeleri ve mahalli idareleri tam bir vesayet altında tutma konusundaki kararlılığını arttırmıştır.**

Belediyelerin başlıca gelir kaynakları : (1) devlet vergilerinden İller Bankasına yatırılan payları; (2) bina ve arazi vergilerinden alınan belediye payları; (3) hizmet karşılığı alınan resimler (temizleme, aydınlatma, değerleme, pazar resimleri, kiralar, iştirak payları); (4) İller Bankasından alınan krediler'dir. Devletçe İller Bankasına verilen belediyeler payının %20'si ortak fon olarak ayrılır, kalan %80 belediyelerde yaşayan nüfus oranına göre dağıtılır. Belediye kaynaklarının büyük bir kısmını, genel bütçeden yapılan aktarmalar, İller Bankası ortak fonu ve İller Bankası kredileri teşkil etmektedir. Bu kaynakların kullanılma şeklini tayin etmek iktidarın elindedir. Belediyeler üzerindeki mali ve hukuki vesayetin kırılması demokratik gelişmenin şartlarındandır.

Bugün Türkiye'de bölgeler arasındaki dengesiz gelir dağılışı belediyelerin durumunda da kendini göstermektedir. Belediyelerin hizmet seviyesi ve kalitesinde büyük farklar vardır. Ayrıca şehirlerde hizmetlerden faydalanmada zenginlerin yaşadığı yerlere ne kadar büyük öncelik verildiği açıkça görülmektedir. Öyle ki, zenginlerin yaşadığı yerlerde kendiliğinden ve çok tabii olarak yapılan hizmetlerin (yol, su, elektrik, kanalizasyon v.s.) çok küçük bir bölümünün düşük gelirlilerin yaşadığı yerlere götürülmesi büyük bir olay gibi tanıtılmaktadır.

Belediye hizmetlerinin yüküne katlanmanın durumuna bakıldığında, bu hizmetlerin düşük ve orta gelirlilerden yüksek gelirlilere bir transfer olma niteliği taşıdığı anlaşılır.

Belediyelerin yönetimi, bu düzenin yağmacılık niteliğini çok açık bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. İmar planları arsa spekülasyoncularının sistemli olarak kullandıkları araçlardandır. bu planlar arsa spekülasyonu yapanların ihtiyaçlarına göre hazırlanmaktadır. Ayrıca planları öğrenen belediye yöneticileri ellerindeki bilgiyi spekülasyon için kullanmaktadırlar. Bugün İstanbul Nâzım planı ve Boğaz Köprüsü olaylarında ortaya çıkan büyük skandal bunun en son örneklerinden biridir. İstanbulda bazı çevreler halen çok büyük ölçüde bir spekülasyona faaliyetinin içindedirler.

Belediye kontrolleri bile yönetici sınıfların çıkarlarına göre düzenlenmektedir. Seyyar satıcılarla mücadele tamamen tüccarın kâr hadlerini düşürme yönünde etki yapan bir faaliyeti durdurmak amacıyla yapılmaktadır. Büyük üreticilerin piyasaya sürdüğü gıda mallarında sağlık bakımından yapılan kontrollerin ne kadar ihmal edildiği artık kamuoyuna malolmuş bir gerçektir.

Belediyelerde yapılan yatırımlar ve kamulaştırmalarda da tamamen ayni amaçlarla hareket edilmektedir.

Bütün bunlara karşılık, belediyelerin halka ucuz yiyecek, giyecek ve yakacak temini gibi önemli fonksiyonları tamamen ihmal edilmektedir. Özellikle devletin ürettiği mallarda toptancı aracıyı ortadan kaldırmakla belediyeler tüketim malları fiyatlarında büyük indirmeler sağlayabilirler. Fakat kabzımalların ve temsilcilerinin yönettiği idarelerden böyle bir iş beklenemez.

Önümüzdeki dönemde belediye hizmetlerinin seviyesinde önemli düşmeler olacaktır. Buna karşılık, özellikle arsa spekülasyonu konusunda, yakın tarihimizde görülmemiş ölçüde bir yağmacılık şimdiden başlamıştır ve artarak devam edecektir.

IV. TARIM KESİMİNDE DURUM VE GELİŞMELER

1. Genel Durum

1967 yılında Türkiyede çalışan nüfusun %75'i tarımda görünmektedir. Bunların sayısı 9.940.000'dir. 4 milyon aile tarım sektöründen geçinmek durumundadır. Köy İşleri Bakanlığının 43 ilde yaptığı köy envanterlerinden köylünün 1/3'inin topraksız olduğu görülmektedir. (Topraksızlar oranı Urfa'da % 53,7; Diyarbakır'da % 46,8'i Siirt'te % 42; Sivas'ta % 34,4; Gaziantep'te % 36,5; Hatay'da % 35,3; Çankırı'da % 35,6; Ankara'da % 28,3; Konya'da % 26,3'tür) Bu oranı Türkiye için genelleştirirsek **tarımda çalışan 3,5 milyon insanın veya tarımdan geçinmek zorunda olan 1,3 milyon ailenin topraksız olduğunu kabul edebiliriz.**

→

Bunların bir kısmı başkalarının toprağını işlemektedir, bir kısmı tarım işçisi olarak çalışmaktadır, önemli bir kısmı da işsizdir. Buna karşılık tarımdaki ailelerin %1'i toprakların %25'ini kullanmaktadır. Bu yeni veriler tarım alanındaki bilinen durumu açık bir şekilde göstermektedir. 1963 sayımına göre tarımda tespit edilen 3,5 milyon işletmenin 2 milyonun buğday yetiştirdiği görülmektedir. Yani 7 işletmeden 4'ü buğday üretmektedir.

2. Tarım Kesiminin Başlıca Sorunları

a. Toprak Reformu

Yukarıdaki bilgiler toprak reformu konusunun tarımdaki temel sorun olduğu hususundaki kanıyı daha da kuvvelendirmektedir. Bu bakımdan toprak reformunun üzerinde durulacak ana konulardan biri olması tabiidir.

Ancak, bu konunun genel düzeyden çıkarılıp toprak ve ürün çeşitlerine göre farklılaştırılmış ayrıntılı bir işlenme durumuna getirilmesi gereklidir. Partinin hazırlamış olduğu «Toprak Reformu Kanun Tasarısı» meseleye ayrıntılı olarak bakmanın çerçevesi olacak niteliktedir.

Toprak reformu konusunun bir yönü de bölgelere göre farklı yankılar uyandırmasıdır. Toprak mülkiyetindeki dağılışta çok büyük dengesizliklerin bulunmadığı ve orta büyüklükteki işletmelerin çok olduğu bölgelerde toprak reformuna karşı hassasiyet fazla değildir.

Bundan başka tarım yaparak geçinme olanaklarını kaybetmiş, topraktan kopmuş ve ümitlerini tarım dışı ve geçime imkânlarına bağlamış gruplar için, toprak reformu bir çözüm yolu olarak görünmeyebilir. Bölgede dağıtılacak büyük mülklerin görünmemesi bu tutumu daha da kuvvetlendirebilir. İç Anadolu için yapılan gözlemler, yukarıdaki şartlara benzer bir durumun geçerli olabileceğini göstermektedir. Bu bakımdan toprak reformu konusunun ele alınışında bölgelerin ve çeşitli grupların özel durumlarının dikkate alınması gerekmektedir. ilerde sağlanacak istihdam ve eğitim imkânları bilinçlendirmeyi daha hızlandıran konular olabilir.

b. Tarım Ürünleri Fiyatları

Tarım ürünleri fiyatları ve özellikle devletin bu alandaki fiyat politikası son ayların üzerinde en çok durulan konularındandır. Buradaki görüşlerin açıklığa kavuşturulmasında yarar vardır.

Tarım ürünleri ile ilgili fiyat politikası çok yönlü bir meseledir.

Bu konu, önce, devletin alıcı olduğu veya fiyatlara doğrudan doğruya müdahale ettiği ürün çeşitleri için önemlidir. Türkiye'de devletin fiyatları etkileme alanı büyüktür. Bunun için konunun tarım kesiminin önemli bir bölümü için etkili olduğunu kabul etmek gerekir.

Tüketim malları konusundaki tarım fiyatları tarımdaki üretici ile tarım dışı tüketici arasında bir çıkar çelişmesi konusudur. Buğday ve diğer gıda malları fiyatlarının yükselmesi halinde tarım üreticilerinin gelirleri artacak fakat (eğer devlet tarafından bir destekleme olmazsa) şehirlerdeki tüketicilerin ödeyecekleri fiyatlar yükselecektir. Bu durum ayni zamanda çiftçilerle sanayiciler arasında da bir çelişmeye yol açmaktadır. Tarım malları fiyatlarının düşük tutulması halinde belli bir ücret alan işçinin geçinebilmesi daha kolay olacak ve sanayicinin daha düşük ücretle işçi çalıştırması mümkün olacaktır. Aksi halde reel geliri azalan işçinin ücret arttırma baskısı artacak ve tarım ürünlerinin fiyatlarındaki artışın rünüşü ile tarım ürünleri fiyatları artı - değerin sanayici ile çiftçi arasında paylaşılması meselesi olarak ortaya çıkmaktadır. (İhraç edilen ürünler için fiyatlar üretici ile iharcatçı - aracı sanayi ham maddelerinde ise çiftçi ile sanayici arasında bir paylaşma olarak ortaya çıkmaktadır.)

Meselenin bir yönü de tarım mallarındaki fiyat artışlarından kimlerin yararlandığı konusudur. Bunu etkileyen iki unsur vardır : (1) bahis konusu ürünün üretilmesindeki toprak mülkiyeti dağılışı; (2) çeşitli üreticilerin ürünlerini pazarlama oranları. Büyük toprak sahiplerinin üretime ve pazarlamaya hakim olduğu alanlarda yüksek fiyat politikası sadece büyük çiftçiye bir gelir transferi etkisi yapabilir. Toprak mülkiyetinin dağılışında ve pazarlama oranlarında çeşitli ürünler için farklı durumlar vardır. Bu bakımdan her ana ürün için ayrı bir inceleme yapmak gerekir. Bilim Kurulunda mesele, buğday fiyatları için incelenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, 3,5 milyon tarım işletmesinden 2 milyonu buğday üretmektedir. Yine aynı sayıma göre, buğday üreten işletmelerin % 18'i toplam buğday üretiminin % 50'sinden fazlasını üretmektedir. (Bu işletmelerin % 6'sı toplam üretimin % 32'sini üretmektedir.) Diğer taraftan, Türkiye'deki işletmelerin ancak küçük bir kısmının buğday satabilecek durumda olduğu ortaya çıkmaktadır. Geriye kalan işletmeler buğday bakımından ya kendine yeter durumdadırlar veya buğday satın almaktadırlar. Bundan başka, 1965 yılı için, buğday üretiminin sadece % 23'ünün şehirde tüketildiği (bu oran 1936'da % 17 idi) anlaşılmaktadır. Bu bilgilerden köylülerin de önemli ölçüde buğday satın aldıkları ortaya çıkmaktadır. Bu açıklamalar ışığında buğday fiyatları ile ilgili olarak şu sonuca varmak mümkün görünüyor : (a) Buğdayda yüksek fiyat politikası sadece çiftçilerin çok küçük bir bölümünü olumlu olarak etkilemektedir; (b) yüksek fiyatlar sadece kentli tüketicinin değil ayni zamanda küçük buğday dışında üretim yapan ve köylünün de aleyhindedir.

Tütün üretiminde durumun farklı olduğu anlaşılmaktadır. Burada üretimlerinin tamamını pazarlamak zorunda olan çok sayıda küçük üreticinin bulunduğu görülüyor. Yüksek fiyatlarda alım bu küçük üreticileri etkileyebilir.

Tarım ürünleri ile ilgili fiyat politikasında genel ve tek bir yargıya varmak mümkün değildir. Durumun her ürün için yukarıdaki çerçeve içinde ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Tarım ürünlerinin sürülmesinde aracıların durumu ise ayrı bir konudur.

c. Tarım Kredileri

Türkiye'de toprak dağılışındaki dengesizlik köylülerin yaşama şartlarındaki büyük farkların tek göstergesi değildir. Devlet, aktif bir politika ile bu farkları arttırıcı bir yönde çalışmaktadır. Bunun başlıca araçlarından biri kamu kaynaklarını zengin çiftçinin hizmetine veren ve tefeciliği destekleyen tarım kredi politikasıdır.

Türkiye'de tarım kredisi veren başlıca organ T.C. Ziraat Bankasıdır. 1967 ve 1968 yılında bankaca açılan ve açılacak krediler aşağıda gösterilmiştir :

Kredinin cinsi	1967	%	1968	%	Fark
Doğr. Doğruya Üretici	2.800 Mn.	54.1	3.424 Mn.	49.6	630 Milyon
Kont. Zir. Kalk. Kredisi	175 »	3.4	200 »	2.4	25 »
Tarım Kredi Koop.	1.292 »	25.0	1.650 »	23.9	357 »
Tarım Satış Koop.	750 »	14.5	1.500 »	21.8	750 »
Tohumluk Krediler	150 »	2.9	150 »	2.3	

Bilim kurulu raporu

Burada üzerinde durulacak nokta Tarım Satış Kooperatifleri gibi keyfi dağıtıma en elverişli alandaki 750 milyon liralık artıştır. Bunu tarım kredilerinin seçimleri etkilemek için kullanılmasından başka türlü izah etmek mümkün değildir. Ancak önümüzdeki dönemde enflâsyonist yollara başvurmadan bu ölçüde kredi artışlarının sağlanıp sağlanamıyacağı, üzerinde durulacak bir noktadır.

Tarım kredilerinden tarımdaki işletmelerin sadece 1/3'ü yararlanabilmektedir. Bunların yararlanma derecelerinde ise büyük farklar vardır. Bunu aşağıdaki tablolardan görmek mümkündür :

Hadler (TL)	1962 yılında ikraz olunan (TL)	Borçlu adedi	Ortalama ikraz (TL)
1 — 100	12.570 Milyon	149.700	84,5
101 — 300	82.917 »	401.500	206,5
301 — 500	114.442 »	290.500	394,0
501 — 1000	130.213 »	183.000	711,5
»	»	»	»
»	»	»	»
100.000'den fazla	10.740 »	31	344.420,— (kişi başına)
	1965 Yılında		
1 — 500	176.000 Milyon	592.700	296,8
501 — 1000	179.000 »	261.000	689,0
»	»	»	»
»	»	»	»
100.000'den fazla	23.160 »	37	625.000,— (kişi başına)

En az verilen kredi 85 lira ile 295 lira arasında değişirken sayıları 30—35 arasında olan bazı kişilerden herbiri ortalama yılda 350.000 ve 625.000 lira kredi alabilmektedirler. 31 işletme toplam 11 milyon lira kredi alırken 150.000 çiftçiye toplam 12 milyon lira kredi verilmektedir. Bu farklar yıllar içinde artarak gitmektedir.

Ziraat Bankasından kredi alan işletmelerin % 50'si 300 lira veya daha az kredi almaktadır. Bunun üretimi etkilemesi mümkün değildir. Tüketime gitmektedir. Ayrıca, büyük işletmelerde birim ürün başına kullanılan girdilerin yüksek oluşuna bakılarak kredilerin üretkenliği arttırma etkisi olmadığı hattâ bunu engellediği söylenebilir. Kredilerin verilmesinde kullanılan kıstaslar **küçük üretici aleyhine işlemekte, fakat büyük üreticiden üretkenliği veya üretimi arttırıcı hiçbir şart beklenmemektedir.** Böylece krediler gelir dağılışındaki bozukluğu arttırmakta fakat toplam üretimi arttırmada hiçbir etki yapmamaktadırlar. Hattâ sistem üretimi ve üretkenliği arttırmak isteyenlerin aleyhine işlemektedir. Kadastro işlerinin bozukluğundan tapu gösteremeyenler hiç kredi alamamaktadırlar.

Tarım kredisinin yetersizliği küçük toprak sahibini tefecilerin kucağına atmaktadır. Birçok hallerde yüksek kredi alan büyük çiftçi bunu küçük çiftçilere yüksek faizle kredi açmakta kullanmaktadır. **Böylece devlet eliyle ve kaynaklarıyla tefeci yaratılmaktadır.** Bu ayni zamanda ödeme durumu zayıf olanların topraklarını satmaya yani toprak temerküzüne ve topraksızlaşmaya yol açmaktadır.

Tarım kredileri ekonomik bir katkısı olmayan bir şekilde kullanılmakta kamu kaynaklarının yağma edilmesinin bir başka örneğini vermektedirler.

3. Tarımda Beklenebilecek Gelişmeler

Burada önemli konu tamamen hava şartlarına bağlı olan tarım üretiminin bu yılki seviyesidir. Son yıllarda çok yüksek bir seviyede olan üretimin bu yılki düşük olduğundan, zorunlu tüketim mallarının fiyatlarını arttıracaktır. Bu fiyat artışı tarım ürünleri üreticilerinin bir azınlığını ve aracıları yararlandıracaktır. Yetersiz üretim yapan küçük üreticiler ise çeşitli tüketim mallarını (ve hatta tarım ürünlerini) yüksek fiyatlardan almak veya tüketimlerini kısmak zorunda kalacaklardır. Buğday üretiminde bir iki yıllık azalma Türkiye'yi açlık tehlikesi ile karşı karşıya bırakabilir veya yeniden mu şimdiden kestirilemez. Üretim seviyesindeki düşme, bunalımı şiddetlendirecektir. Tarım sektöründeki toplam talepte azalma ekonomik yavaşlamayı arttıracaktır. Tüketim mallarındaki arz azalması ise, talebin esnekliği buğday ithalatçısı durumuna getirebilir. Amerika Birleşik Devletlerinin üretim fazlasını tasfiye etmiş olması buğday ithali için artık döviz ödeme zorunluluğu yaratmıştır. Bu, buğday ithalinin esasen daralan dış ticaretimizde ne kadar büyük tıkanıklıklar yaratacağını gösterir.

Kapitalist ülkelerdeki bunalım Türkiye'nin ihraç mallarına olan talebi ve bunların fiyatlarını düşürebileceği için tarım ürünleri ihracatından elde edilen gelir seviyesinde düşme veya duraklama olabilecektir. Bu geniş ölçüde aracıların ve dolaylı olarak üreticilerin gelirini etkileyecektir.

Tarım girdilerinin fiyatı yükselecek ve bu, özellikle küçük üreticinin kredi ihtiyacını arttıracaktır. Geliri düşen küçük üretici tefecilerin daha büyük etkisi altında kalacak tarım kredileriyle ilgili bölümde açıklanan topraksızlaşma ve temerküz süreci hızlanacaktır.

Tarım üretiminin seviyesi ve bunalımın şiddeti yukarıda kalın çizgileri belirlenen gelişmeyi daha yavaş veya hızlı bir hale getirebilir. Fakat bu yöndeki genel eğilim değişmeyecektir.

V. TÜRKİYE'DEKİ BUNALIMIN HAKİM SINIFLAR KOALİSYONU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bugünkü iktidar, esas olarak, (1) büyük toprak sahipleri, (2) tüccar ve (3) sanayici guruplarından kurulu bir koalisyona dayanmaktadır. Bu gurupların çıkarlarında bazı önemli çelişmeler vardır. Yüksek konjonktür dönemlerinde bu çelişmelerin bir ölçüde gizlenmesi mümkündür. Bunalımların önemli etkilerinden biri de bunu ortaya çıkarmasıdır.

Türkiye bakımından bu dönemde etkili olabilecek önemli bir gelişme de ayni ailelerin birden fazla alanda işgörmesi (çiftçinin tüccar oluşu, sanayicilik ve ithalatçılık işinin ayni guruplarca yapılışı gibi) sebebiyle güç-

→

lenen fonksiyonel ve dolayısiyle sınıfsal ayırımın gittikçe belirli bir durum almasıdır. Gittikçe büyüyen bir yerli sanayici gurubu vardır ve bunlar tüccarlardan ayrı olan çıkarlarını savunmak için Odalar Birliğinin iç yapısını bile değiştirmektedirler. Son sanayi kongresindeki olaylar gelişen yerli sanayici gurupla ithalatçı - tüccar ve montaj sanayicisi gurupları arasındaki çatışmayı su yüzüne çıkarmıştır. Bu ayrılma bunalımla hızlanabilir ve bunalımın etkilerini de arttırabilir.

Bunalım döneminde hâkim sınıflar koalisyonu içindeki çelişmeler üç temel konu etrafında ortaya çıkabilecektir :

(1) Tarım ürünleri fiyat politikası
(2) İthalat programları
(3) İşçi ücretleri

(1) Bugünkü iktidar şimdiye kadar uyguladığı politikada, büyük çiftçiye, (ithalatçı tüccar ve sanayiciye nazaran), oldukça sınırlı bir himaye tanımış görünmektedir. **1965 yılından bu yana izlenen tarım malları fiyat** politikası bunu göstermektedir. Girdilerinin fiyatları gittikçe artan toprak sahipleri bunu telâfi edecek bir fiyat himayesi görmemişlerdir. (Tarım kredileri iç ticaret hadlerindeki bu değişmeyi sadece kısmen telâfi edecek niteliktedir.) Halbuki daha önceki dönemde CHP. büyük toprak sahiplerini daha çok koruyan bir politika uygulamıştı. (CHP. nin bugün küçük ve büyük çiftçi arasında fark gözetmeden tarım üreticisini koruması geçmiş politikasının devamıdır. Adalet Partisi daha çok sanayiden ve ithalatçı tüccardan yana görünüyor.) Yüksek konjonktür ve tarım üretiminin çok yüksek seviyelerde olması bu politikanın açık bir çatışmaya yol açmasını önlemiştir. Tarım üretiminin azalması ile birlikte gelecek bir bunalım döneminde bunu önlemek çok güç olacaktır. Büyük toprak sahipleri, iç ve dış ticaret hadlerinin aleyhte etkisinin sebep olduğu gelir azalmasını telâfi etmek için hükümet üzerinde yüksek fiyat politikası uygulanması yönünde bir baskı yapacak, daralan ekonominin esasen güç durumda bırakacağı sanayici, işçi ücretlerinin artışını da önlemek üzere, aksi yönde bir etki yapmak isteyecektir. **Bu süreçte tüketim mallarındaki fiyat artışlarının sağlıyacağı da paylaşılmasında üretici ve aracı tüccar arasında gelirin bir çıkar farkı olduğunu gözönünde bulundurmak gereklidir.**

Kamu kaynaklarındaki daralma ise, bütün yükü yine vergilerin çoğunluğunu ödeyen orta ve düşük gelirli kütlelere yüklemekle sonuçlanacak desteklemeler yoluyla bir uzlaşma sağlanmasını güçleştirecektir. Tarım ürünleri fiyat politikasında ortaya çıkacak gelişmeleri hâkim sınıflar içindeki bu çatışma açısından da incelemek ve değerlendirmek gereklidir. (İhraca yönelen mallarla ilgili fiyat politikasında ise çatışma büyük çiftçilerle ihracatçı tüccar arasında bir tercih yapma şeklinde ortaya çıkacaktır. Bunu etkileyen faktör kapitalist dünyadaki bunalımın sebep olacağı ekonomik daralmadır.)

(2) Daralan ithalat imkânları ithalat programlarındaki seçmeleri güçleştirecektir. Burada ikame üretimi yapan yerli sanayicinin, montaj sanayicilerinin ve özellikle tüketime ve kurulu makine ve araç parkının kullanılmasına ve bazı girdilere yönelen alanlarda ithalat yapan ithalatçı tüccarların (burada devlet sektörünün ihtiyaçları da listede önemli bir kalem olacaktır) çıkarlarını uzlaştırma zorunluğu hâkim sınıflar koalisyonunun bu kanadında gerginlikler yaratacaktır. Önümüzdeki dönemde ithal programları etrafındaki tartışmaları bu açıdan da izlemek ve değerlendirmek gerekmektedir.

(3) İşçi ücretleri konusunun sendikacılık ve işbirlikçi sendikalarla iktidar koalisyonu açısından değerlendirilmesi daha önce yapılmıştı. Ayni konu sanayici - çiftçi çelişmesini de etkileyecek niteliktedir. Yüksek ücret politikası tarımda yüksek fiyat politikasını mümkün kılacak şarttır. Bunu sanayici istemeyecektir. (Devletin de buna gücü yetmeyecektir.) Ücretlerin düşük olması ise bir ölçüde tarım ürünlerinin fiyatlarını düşük tutmakla mümkün olacaktır. Burada bütün yükü işçi sınıfına (ve diğer ücretlilere) yükleme yolu hâkim sınıflar için tek çıkar yol olarak denenecektir. Sendikalar üzerindeki baskının kaynağı da budur. Sendikacılık stratejisinde işçi ücretleri ile ilgili olarak hâkim sınıflar içinde ortaya çıkabilecek bu çatışmadan yararlanma yolları üzerinde durulabilir.

VI. TÜRKİYE'DEKİ BAŞLICA SOSYAL VE SİYASAL GELİŞMELER

1. Genel Durum

Türkiye'de kurulu düzenin çelişmelerinin açığa çıkması emekçi kütlelerin bilinçlenmesini hızlandırmakta, bu bilinçlenme sonucu, evvelce dağınık hedeflere yöneltilen tepkiler artık düzenin temellerine yönelmektedir. Önümüzdeki bunalım bilinçlenmeyi daha da hızlandıracak, emekçi kütlelerinin tepkilerini de şiddetlendirecektir. Bu tepkileri düzeni değiştirecek bir sonuca ulaştırmakla görevli ve sorumlu olan sosyalist akım ve örgüt bu dönemde daha güçlü olarak daha güç bir mücadele içine girecektir. Dayandıkları düzenin temelinden sarsıldığını hisseden hâkim sınıflar ise kütle tepkilerine ve emekçi kütlelerin örgütüne karşı direnmelerini şiddetlendirmekte ve baskılarına yeni şekiller vermektedirler.

Önümüzdeki dönemi nitelendirecek olan bu gelişmeler şimdiden ortaya çıkmaktadır.

Son Kozlu ve Karadon olayları işçilerin hem düzene hem de işbirlikçi sendikacılığa karşı tepkisidir. Bu bakımdan ileri derecede bir bilinçlenme sürecinin başlangıcı niteliğini taşır. Elmalı olayları ise az topraklı ve topraksız köylülerin ağalara karşı yapacakları mücadelenin bir habercisidir.

Hâkim sınıfların direnmesi ise Türkiye İşçi Partisi'ne karşı düzenlenen çeşitli saldırılar ve emekçi kütlelerini uyandırmaya yönelmiş öğrenci, öğretmen ve devrimci işçi örgütlerine karşı yapılan baskılar şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Emekçi kütlelerinin çeşitli tepkilerini bir genel gelişme çizgisi içinde izlemek ve incelemek gerektiği gibi hâkim sınıfların davranışlarını da böyle bir çerçeveye oturtmakta zorunluluk vardır. Hâkim sınıfların tepkileri başlıca üç ana nokta etrafında toplanmaktadır : (1) İrtica ve dinci akımların örgütlendirilmesi; (2) Öğretmen, öğrenci ve devrimci işçi örgütleri üzerindeki baskı; (3) Anayasa kurumlarına saldırma ve Anayasa düzenini değiştirme planları. Bunlardan birincisi sosyalist örgüte yöneltilen saldırıların kaynağını teşkil etmektedir. İkincisi sosyalist akımı destekleyen örgütleri hedef tutmaktadır. Üçüncü konu ise Anayasa düzeninin sağladığı asgari demokratik koşullara bile tahammül edemeyen hâkim sınıfların kaba kuvvete dayanan hukuk dışı bir baskı düzeni kurma çabalarının çerçevesini göstermektedir. Burada sadece birinci konu üzerinde durulacak diğerleri ilerde ele alınacaktır.

2. İrtica ve Dinci Akımlar

Din konusunun iki yönü vardır. Birinci yönü Türkiye'nin bugünkü ekonomik ve toplumsal yapısında çeşitli durumlarda bulunan insanların dünya görüşlerini şartlandıran yaygın değer sisteminin bir parçası olan dinsel inançlarla ilgilidir. Konunun diğer yönü ise hâkim sınıfların veya bunlardan bir kısmının bu inançları kendi amaçlarına alet etmeleridir. Burada üzerinde durulan konu bu sömürme olayıdır.

Türkiyede geçmişte halkın dinsel inançlarının alet edilmesi, geniş ölçüde hâkim sınıflar arasındaki çatış-

mada emekçi kütlelerin tepkilerinden yararlanmak isteyen zümrelerin dini alet etmeleri şeklinde olmuştur. Bu dönemle «irtica» lâyık burjuvazi ve bürokrasi ile büyük toprak sahiplerinin çatışmasının bir görüntüsü şeklinde ortaya çıkmıştır. 1960 tan sonra sosyalist akımın hızla gelişmesi hâkim sınıfların dini sömürmelerine yeni bir şekil vermiştir. Sosyalist akımın gelişmesi ve kütlelere malolması ile emekçi halk kendi durumunu, çıkarlarını ve amaçlarını yansıtan ve bilimsel temellere dayanan bir «ideoloji» ye kavuşmuştur. Hâkim sınıfların ise halkı kurulu düzenin geçerliliğine inandıracak bir düşünce sistemine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu durumda, hâkim sınıflar, (kendi çıkarlarının gerektirdiği her dönemde olduğu gibi), tekrar, halkın dinsel inançlarını sömürme yolunu seçmişlerdir. Halkı, düşük bir üretim seviyesinde sömürüye mahkûm eden, gerçek sanayileşmeye engel olan bu gerici düzeni temelinden sarsan bu uzanış karşısında, hâkim sınıflar biraraya gelmiş ve sosyalist akıma karşı dini alet etmede şimdiye kadar görülmemiş ölçüde büyük teşebbüslere girişmişlerdir. Son yıllarda büyük kaynaklarla ve çabalarla dinci akımların örgütlendirilmesi ancak böyle izah edilebilir. Son yılların bu genel eğilimi içinde, daha yakın bir dönemde dinin hâkim sınıflar içindeki çatışmada da alet edildiğini görüyoruz. Bunun daha önce açıklanan bunalım ve çatışma ile ilişkisi vardır ve üzerinde durulması gerekir. Fakat her iki yönü ile de olay halk inançlarının, halkı sömürenler tarafından, halka karşı kullanılması olarak ortaya çıkmaktadır.

3. Gelir Dağılışı

Türkiye'de gelirin sınıflar arasında nasıl dağıldığını ve bu dağılışın zamanla nasıl değiştiğini gösteren bilgiler hem çok azdır, hem de gizli tutulmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının iki defa teşebbüs ettiği çalışmalar durdurulmuş sonuçları da gizlenmiştir. 1962 yılında bir Amerikalı uzmanın (Enos) bu konuda yazdığı rapor ise AID. nin kasalarında gizlenmiştir. Kendi başına bu durum bu düzenin aydınlığa ve gerçeklere ne kadar tahammülsüz olduğunu göstermeye yeter. Konuyla ilgilenenler gizli raporlar aramak ve çok az bilgi ile tahlil yapmak zorunda bırakılıyorlar.

Birinci Beş Yıllık Planın hazırlığı sırasında yapılan çalışmalar Türkiye'de sanayi ve tarım işçilerinin ve memurların milli gelirden aldıkları payın azaldığı, buna karşılık sermaye, teşebbüs ve rant gelirlerinin aldığı payların ise gittikçe arttığı tespit edilmişti. Yine ayni kaynaklar gelir vergisinin % 60'nın ücretliler (memurlar dahil) tarafından ödendiğini ve müteşebbislerin ve yüksek gelir guruplarının geri kalan % 40'ı ödediğini göstermektedir. Büyük toprak sahipleri ise hemen hemen hiç vergi ödemiyorlar. 1963 yılında kendilerinden, asgari ölçülerle, 1 milyar lira vergi alınabileceği hesaplanırken, büyük toprak sahipleri sadece 24,5 milyon lira gelir vergisi ödemişlerdir. Tarım dışındaki yüksek gelirlilerin yılda 3,5 milyar lira vergi kaçırdığı Maliye Bakanlığınca hesaplanmıştır. (En son hesap uzmanları raporu ücretliler dışındaki gelir vergisi mükellefleri arasında gizlemenin %. 75'ten aşağı düşmediğini gösteriyor) Vergi sisteminde yapılan küçük değişmeler yükün gelir gurupları arasındaki dağılışını olumlu yönde etkileyecek önemde değildir. Olumsuz etkenlerden biri vasıtalı vergi oranının artmasıdır. Vergilerin milli hasıla içindeki yeri şöyle değişiyor :

	1962	1963	1964
Vasıtasız vergiler oranı	**4,23**	**4,38**	**4,56**
Vasıtalı vergiler oranı	**6,65**	**9,04**	**9,40**

Vergi ödemeyen büyük toprak sahiplerine verilen tarım kredilerinin oranından daha önce bahsedilmişti. Bütün bu bilgiler Birinci Beş Yıllık Planda tespit edilen gelir dağılışı bozulmasının artarak devam ettiğini gösterecek bilgilerdir. İkinci Beş Yıllık Plan ise gelir dağılışını bilinçli olarak bozacak bir görüş ile hazırlanmıştır. Bunun bir örneği özel kesime yapılacak olan transferlerdir. 1968 yılında özel sektöre kamu kaynaklarından 645 milyon lira transfer yapılacak ve bu her yıl artarak 1972'de 2 milyarın üstüne çıkacaktır. (Net transferler + diğer aktarmalar; karma teşebbüslere katılma payı karşılık paralardan aktarmalar) Kamulaştırma ve vergilendirilemeyen değer artışları ise arsa spekülâtörlerine yapılacak transferler gibi düzenin mantığı icabı olan gelişmeler de düşünülürse sınıflar arası uçurumun ne kadar büyüyeceği kolayca anlaşılır. Daha önce de belirtildiği gibi, bunalım döneminde bütün yükün emekçi sınıflara yüklenmesi denenecektir. Bu, bu sınıfların direnmesi ile önlenmediği takdirde, (böyle bir önleme ancak emekçilerin yönetime sahip çıkmasıyla olur) sınıflararası gelir dağılışını daha büyük ölçüde bozacaktır.

Gelir dağılışının bozukluğunun **bir diğer görünüşü,** hizmetlerden faydalanmada farklılıklardır. Bugün üniversitelerde nüfusun % 90 ından fazlasını teşkil eden köylüler ve işçilerin çocukları % 1 oranında bile bulunmuyorlar. Ayni durum liseler ve orta okullar için de doğrudur. Emekçi kütlelerin eğitiminden (sağlık ve diğer hizmetlerden) mahrum olmasını Türkiyenin gelir seviyesinin düşüklüğü ile izah etmeye çalışmak halkı aldatmaktır. Türkiyenin seviyesinde bir ülke daha adil bir düzende bu meseleleri kökünden çözecek kaynaklar bulabilir. Zaten daha adil düzen üretimin ve imkânların da daha hızlı arttığı bir düzen olur. Sadece iyi işleyen bir seçme ve burs sistemi ile kısa bir zaman sonra üniversiteler köylü ve işçi çocukları ile dolabilir.

Türkiye'de gelir dağılışının bir görünüşü de köylerle şehirler arasındaki yaşama farklarındadır. Orta Anadolu ve Karadeniz bölgeleri ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de Sağlık Bakanlığınca yapılan son araştırmaya göre **10 yaşından büyük olan köylülerin % 57'sinin okuma yazma bilmediği görülüyor. Bu oran bölgesel şehirlerde % 40, büyük şehirlerde ise % 25'tir. Köylerde 25 yaşından büyük nüfusta ilkokulu bitirmiş olanlar % 10'un altındadır. Bu oran şehirlerde % 23, büyük şehirlerde % 30'dur. Köylerde orta okul (veya daha yüksek bir okul) bitirmiş olanlar % 1'in altındadır. Bu oran bölgesel şehirlerde % 7, büyük şehirlerde ise % 25 civarındadır.** Sağlık şartlarının bir göstergesi olan bebek ölümü oranlarında ise durum şudur :

Orta Anadolu köylerinde canlı doğan 1000 bebekten 204'ü, bölge şehirlerinde ise 1000 bebekten 140'ı yıl içinde ölmektedir. Karadeniz köylerinde ise 1000 bebekten 152'si, şehirlerde 98'i yıl içinde ölüyor. Canlı doğan 1000 çocuktan Ankara'da 113'ü, İstanbulda 123'ü, İzmir'de ise 84'ü ölmektedir. Bu rakamlar durumun her yerde çok kötü, fakat köylerde daha kötü olduğunu gösteriyor. Büyük şehirlerle ilgili rakamlar zenginlerle fakirleri birarada hesaplayan ortalamalara dayandığı için yanıltıcı olabilir. Şehirlerde fakir gurupların durumu ortalamanın çok altındadır. Fakat yine köyle şehir arasında büyük fark vardır.

Türkiye'de gelirin bölgelerarası dağılışı da gelir dağılışı bozukluğunun bir başka yönünü teşkil ediyor. Burada en kötü durum Doğu Bölgesidir. Devlet Planlama **Teşkilâtının İller İtibariyle Sosya - Ekonomik Endeks'i** Doğunun 14 ilinin Türkiyenin en kötü durumundaki iller gurubunda olduğunu, sadece iki ilin ortalamaya yakın (fakat yine de ortalamanın altındaki 80 - 100 endeks değerini ifade eden) gruptan bulunduğunu (Erzurum ve Malatya) gösteriyor. Doğu illerinde yalnız Elâzığ Türkiye ortalaması üstündedir. Birinci Beş Yıllık Planda Doğu Bölgesine büyük önem verileceği söylendiği halde bu yapılmamıştır. Bölgeye hiçbir önemli özel teşebbüs yatırımı yapılamadığı gibi başlangıçta biraz arttırılan kamu yatırımları sonra tekrar azalmıştır. Doğu bölgesi yatırımlarının kamu yatırımları içindeki oranı 1963

➡

yılında % 10,8 iken bu oran 1964 ve 1965'te % 17,6 ve % 23,1'e çıkarılmış sonradan 1966 ve 1967 yıllarında % 13,9 ve % 14,5'a düşmüştür. Doğu Bölgesi nüfusu Türkiye nüfusunun % 17'sidir. Toplam kamu yatırımlarının % 13 - 14'ünün bölgeye yapılması bu açıdan bile durumun bölge aleyhine değiştiğini gösteriyor. **Bölgelerarası gelir farkları bugünkü ekonomik düzenin zorunlu bir sonucudur.** Bu mesele bu düzen içinde ve bugünkü üretim seviyesinde çözülemez. Ekonomik gerekçesi olmadığı halde ve özel otomobil sahiplerinin ihtiyaçlarına göre yapılan hesaplarla İstanbul'a (çevre yolları ve bağlayıcı yollarla birlikte) 4 milyar liranın üstünde maliyeti olan bir «Boğaz Köprüsü» yapan düzenin bölgelerarası farkların artmasını önleme yönünde en ufak bir çaba bile göstermediği ve gösteremeyeceği açıktır.

Önümüzdeki dönem, sadece bunalım sebebiyle değil, uygulanan iktisadi politikanın zorunlu bir sonucu olarak sınıflar ve bölgeler arası gelir dağılışının sistemli olarak ve hızla bozulacağı bir dönem olacaktır.

VII. DÜNYADAKİ SİYASAL GELİŞMELER

1. Genel Durum

Kapitalist ülkelerdeki bunalımdan, Türkiye'nin ekonomik durumuna yapacağı etkiler bakımından sözedilmişti. Bu olayı dünyadaki siyasal ilişkilerin genel tablosu içinde, bu defa da, Türkiye'nin milletlerarası ekonomik, siyasal ve askerî ilişkileri açısından gözden geçirmek gereklidir.

Dünya'daki siyasal ve askerî ilişkiler ülkelerin ekonomik sistemleri ve bunların iç ve dış zorunlulukları ile açıklanmaktadır. Bugün dünyada iki ekonomik sistem vardır. «Kapitalist» sistem içindeki ülkelerin yapısal nedenlerinin bunları emperyalist bir yayılmaya zorladığı «emperyalizm kuramı» ile açıklanmıştır. Niteliği icabı insana ve insan sorunlarını çözmeye yönelemeyen ve rasyonel kullanışa elverişli olmayan kapitalist sermaye, sömürmeyi kapitalist ülkelerin dışına uzatmak zorunda kalmakta, aksi halde bunalımlar içinde boğulma tehlikesine girmektedir. Kapitalist ülkelerin dünya ile ilişkilerini bu temel zorunlulukla veya buna bağlı olarak ortaya çıkan nedenlerle açıklamak mümkündür. Sosyalist ülkeler ise, önce, kapitalizmin hâkim olduğu bir dünyada sosyalist bir düzenin kurulabileceğini ve yaşayabileceğini (kapitalizmin askerî ve ekonomik saldırılarına karşı direnerek) ispatlamış, sonra da bu düzen içinde hızlı bir sanayileşme ve teknolojik gelişme olabileceğini göstererek dünya ekonomik ve siyasal ilişkilerine ağırlıklarını koymuşlardır. Bu iki sistem dışındaki ülkelere «az gelişmiş ülkeler» deniyor. Bunlar, çok büyük ölçüde, kapitalist ülkelerin milletlerarası sömürü düzeni içindedirler. Şeklî bir siyasal bağımsızlık elde ederek salt sömürgecilikten kurtulmuş, fakat ekonomik bağımsızlıklarını elde edemedikleri için, hem ekonomik hem siyasal bir bağımlılık şekli olan «yeni sömürgecilik» düzeninin içinde kalmışlardır. Bu bağımlılığın başlıca aracı, az gelişmiş ülkelerde emperyalist sömürmeye yönelmiş ekonomik ilişkiler içinde yer almış dışa dönük hâkim sınıfların siyasî iktidarı ellerinde tutmalarıdır. Bu sınıfların dışa dönüklüğü de yapısal nedenlere dayanmaktadır, yapı değişmeden, kişi iradesine bağlı tercihlerle değişmez. 1838'den sonra Türkiye kapitalist ülkelerin ekonomik kontrolüne girmiştir. Birinci Dünya Savaşından sonra Türk devletinin ortadan kalkması tehdidi belirmiş ve Türkiye millî bağımsızlık savaşı vererek siyasal bağımsızlığını korumuştur. Yeni Türk devleti bir süre ekonomik bağımsızlığını da kazanmak istemiş fakat gerekli şartlar bulunmadığından tekrar emperyalist ilişkilerin çarkına girmiştir. Bugün Türkiye, hiçbir zaman siyasal bir sömürge olmadığı halde, yeni sömürgecilik düzeni içindeki ülkelerin durumuna benzer koşullar içindedir. Az gelişmiş ülkelerin başlıca meselesi gerçek anlamda ekonomik ve siyasal bağımsızlıklarını elde etmektir. Bunun şartı, hem dış sömürüye hem de bu dış etkinin iç yapısal aracı olan dışa dönük hâkim sınıflar düzenine karşı çıkmak, bunu değiştirmektir. Bu, sadece sömürüye karşı değil, ayni zamanda, gelişmeyi önleyen tutucu yapıya karşı da bir savaş olmaktadır. Bu savaşların önemli bir niteliği de «ulusal» bir çerçevede yapılmaları gerçek anlamda «milliyetçi» olmalarıdır. Türkiye'nin içinde bulunduğu durum da budur.

Bu genel tabloya bir oluşum içinde bakıldığında bir çelişkiler dizisi ortaya çıkıyor.

Bir çelişki, kapitalist ülkelerin içlerindeki sınıf çatışmalarıdır. Kapitalist ülkelerin dünya kaynaklarına el koymaları sonucu hafifletilmiş görünen iç sınıf çatışmalarının son yıllarda hızlandığı görülüyor. Amerika Birleşik Devletlerindeki Zenci akımları aslında bir sınıf çatışmasının ırk kavgası olarak ortaya çıkmasıdır. Avrupa ülkelerindeki öğrenci olayları insana yönelmeyen kapitalist düzenlerin refah dönemlerinde bile mutlu kılamadıkları genç kuşakların bu anlamsız düzene ve hayata karşı duydukları tepkiyi gösteren yeni tip bir bunalımı ortaya çıkarmaktadır.

Diğer bir çelişki ise, kapitalist ülkeler arasındaki ilişkilerde görülüyor. İkinci Dünya Savaşından sonra hâkim ekonomi olan Amerikan düzenine karşı Fransa'nın tepkisi bunun son göstergesidir. Fransa dünya para sisteminin Amerika Birleşik Devletlerinin (ve bir ölçüde İngiltere'nin) diğer kapitalist ülkeleri sömürmesine yol açtığını belirterek Amerika'ya karşı ekonomik bir savaş açmıştır. Fransa'nın İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesine karşı direnmesi de Amerikan ekonomisinin Avrupa'da kurmakta olduğu hâkimiyete karşı bir direnme olarak nitelendirilmektedir. Kapitalist ülkeler arasında başka tip bir çıkar çatışması dünya kaynaklarının paylaşılması ile ilgilidir. Bunun en son örneklerini Irak ve Nijerya'da görüyoruz.

Sosyalist ve kapitalist sistemler arasındaki çatışma, esas olarak, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet ya çıkmıştır. Bunun İkinci Dünya Savaşından sonraki gelişmesini Amerikan savaş doktrinlerini inceleyerek izlemek mümkündür. Bu stratejideki gelişmelerin son safhasında Türkiye'yi savunma çizgisi dışında bıraksa «esnek tepki» dönemine girildiği bilinmektedir. Askerî ve siyasal ilişkilerdeki gelişme bir ölçüde ekonomik ilişkilerde de gözlenmektedir. Oldukça sıkı (ve Amerika'nın müttefiklerine ve Amerika'dan yardım alan ülkelere de kabul ettirilen) bir abluka rejiminden açık ve dolaylı bir şekilde genişleyen ticari ilişkilere geçilmiştir.

Sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerde Stalin devrinin sıkı ve merkeziyetçi disiplininden gittikçe hızlanan ulusal bağımsızlık dönemine geçilmiştir. Bu geçişte daha önceki dönemde görülen ulusal ekonomiler arasındaki çelişkilerin de etkisi vardır. Çin ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkiler ise açık bir ideolojik çatışma haline gelmiştir. Sosyalist ülkelerin içinde ise, geniş ölçüde, yüksek bir üretim düzeyine ve tüketim ekonomisine geçmenin ekonomik ve siyasal yönetimde yaptığı zorlamaların sebep olduğu, değişiklikler dikkati çekmektedir.

Zamanımızın önemli çatışması az gelişmiş ülkelerdeki ulusal bağımsızlık akımları ile emperyalist ülkeler ve bunların temsilcileri arasındaki çatışmadır. Bunun en açık örneği Vietnam savaşıdır. Bugün J. F. Kennedy'nin en yetkili müşaviri olan J. K. Galbraith bile, «Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam'da, ne dünyadaki Sovyet nüfuzuna, ne de Güneydoğu Asya'daki Çin etkisine karşı savaşmaktadır. Vietnam Savaşı sadece bir ulusal bağımsızlık akımına karşı yapılmaktadır» demektedir. Amerikan ekonomisinin, zaman zaman bu çeşit savaşları zorunlu kılması yanında, Amerikan Hükümeti'nin Vietnam Savaşı için ileri sürdüğü çeşitli ve çelişen gerekçelerden sadece bir tanesi geçerli olmaktadır : «başka ül-

kelerdeki bağımsızlık savaşlarını önleyecek bir örnek vermek». Örnek verilmiştir : «Bağımsızlık isteği kütlelerce benimsendiği zaman hiçbir güç bunu durdurmaya yetmeyecektir.

Ekonomik ilişkilerde kapitalist ekonomilerin yörüngesine girmiş olan Türkiye, Amerikan askeri stratejisi bakımından gerekli görülen bir dönümde NATO ittifakına katılmıştır. Yukarıda açıklanan değişmeler ışığında, NATO ittifakının, savunma bakımından Türkiye'ye hiçbir şey kazandıramıyacağı açık olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü, Türkiye, Amerika Birleşik Devletlerinin savunma çizgisi dışındadır ve NATO ittifakının herhangi bir durumda Amerika Birleşik Devletlerini bağlayıcı bir niteliği yoktur. Buna karşılık ittifak üyeliği (ve Amerika Birleşik Devletlerle yaptığı ikili anlaşmalar) Türkiye için önemli bir tehlike olma niteliği taşımaktadır. Bundan başka, ittifakın Türkiye'ye yüklediği büyük külfetler vardır. Savunma düzenini ulusal nitelik taşımayan bir çerçeve içinde kurmak, Türkiye'nin bağımsız bir politika yürütmesine engeldir ve Türkiye'yi gereksiz büyük bir ekonomik yük altında bırakmaktadır. Kendi ihtiyaçlarına uygun bir silâh endüstrisi kuramayan (ve kurulmuş tesisleri kullanması önlenen), ekonomik yapısıyla tamamen tutarsız bir silâh teknolojisine (ve böylece çok kısa süreli hareketlerde bile tamamen dışa) bağlanan bir ülkede, silâh gücü, ancak dışarıdaki devletin istediği zamanda ve şartlarda kullanılabilir. Bir ülkenin, kendi amaçları için kullanamayacağı bir silâh gücünü (ekonominin kaldıramıyacağı ve desteklemeyeceği «standart» larda) hazır bulunmaya zorunlu olmasını «milli» nitelik taşıyan bir «savunma» politikası çerçevesinde anlamak güçtür. Bunlar, Türk kamu oyuna malolmuş bilinen gerçeklerdir. Buna rağmen NATO içinde kalmakta direnmenin izahı nedir ? Bunu, «milli olmayan» nitelikte ekonomik çıkarlarla dışa bağlı hâkim sınıfların «milli olmayan» davranışlarına bağladığımız zaman mesele büyük bir açıklık kazanmaktadır. Bunun için, Türkiye'nin «milli» savunmasını, «milli» bağımsızlığını gerçekleştirmenin temel şartı, ülke yönetimini dışa bağlı hâkim sınıfların elinden alıp Türk halkının gerçek temsilcilerine vermekle yerine getirilecektir.

Türkiye'nin kapitalist ülkelerle ve özellikle Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerini incelerken, meseleyi, sadece Türkiye'deki hâkim sınıfların çıkarları ve davranışları açısından değil, ayni zamanda, Türkiye'nin kapitalist ülkeler için taşıdığı önem bakımından ele almak gerekir. Konuya, yakın gelişmelerin ışığında, bu açıdan bakıldığında şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır : İngiltere'nin Aden'in doğusundaki üslerini 1971 yılına kadar tahliye edeceğini açıklaması, Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'da uğradığı bozgun sonucu müzakerelere girişmesi ve İsrail'in tutumu, emperyalist ülkelerin Ortadoğu'ya doğru bir çekilme içine girdiklerini göstermektedir. Son buhran, (petrol kaynakları yüzünden büyük önem taşıyan) Ortadoğu'nun emperyalist politika için önemini arttırmış görünmektedir. Ortadoğu'nun, Sovyet Rusya ile askerî ilişkiler dışında sebeplerle, önem kazanması Türkiye'yi tekrar emperyalizm için önemli bir kilit nokta durumuna getirebilir. Türkiye'ye Ortadoğu'da yeni görevler verilmeye çalışılması bu gelişmenin bir göstergesidir. Ayakta durması için Amerika Birleşik Devletlerinden destek görmek zorunda olan Yunan Cuntasının son tutumu da ilgi çekicidir. Böyle bir tahlilin geçerli olması halinde, Türkiye'nin emperyalist ülkeler için salt ekonomik ilişkiler ötesinde bir önemi olabilir. Böyle bir durum, emperyalizm'in Türkiye üzerindeki baskısını ve hâkim sınıflara sağladığı desteği olağan ölçüler üstüne çıkarabilir. Türkiye'deki bunalımın gelişmesi ve etkileriyle de ilgili olan bu konunun dikkatle incelenmesi ve izlenmesi gerekli görünmektedir.

VIII. GENEL SONUÇ

Bu rapor, doğrudan doğruya üzerinde durulacak somut konuların seçilmesine yönelen bir çalışma olarak tasarlanmamış, böyle bir seçimde yardımcı olacak genel bir çerçeve koymak amacıyla hazırlanmıştır. T.İ.P programındaki genel tahliller üzerine oturtulmuş bir kısa dönem incelemesi olan raporda, yakın geçmişte izlenen başlıca olaylar ele alınmış ve yakın gelecekte olması muhtemel gelişmeler tahmin edilmiştir.

Türk ekonomisinin bir bunalım içine girmekte olduğunun gözlenmesi böyle bir kısa dönem tahlilinin önemini arttırmaktadır. Buradaki tahlillerin ve verilen Türkiye'deki gelişmelere genel bir perspektif içinde bakılmasına yardımcı olacağı umulmaktadır. Buradaki verilerden hem somut konuların seçilmesinde hem de bunların işlenmesinde yararlanılabilir.

Seçim Kampanyası İzmir'de Açıldı

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar seçim kampanyasını 12 Mayıs günü İzmir'de düzenlenen mitingde yaptığı bir konuşmayla açmıştır. Binlerce İzmirlinin şiddetli sıcağa rağmen ilgi ile izlediği mitinge Genel Başkan Mehmet Ali Aybarla birlikte Genel Sekreter ve İzmir Senatör adayı Doktor Nihat Sargın, parti Merkez Yürütme Kurulu üyelerinden Urfa milletvekili Behice Boran, İstanbul milletvekili Sadun Aren, Tekirdağ milletvekili Kemal Nebioğlu İstanbul milletvekili Çetin Altan katılmışlar ve birer konuşma yapmışlardır. Genel Sekreter Rıza Kuasın yatmakta olduğu hastaneden mitinge gönderdiği mesaj okunmuştur.

Partinin İzmir belediye başkan adayı Cemal Kıral, «Halka dönük bir belediye» tezini işledikten sonra, Prof. Sadun Aren mikrofona gelmiştir.

AREN'İN KONUŞMASI

«Bozuk düzenin değişmesinin neden gerekli olduğunu» örneklerle anlatan Aren özetle şöyle konuşmuştur :

«İçinde bulunduğumuz düzen emekçi sınıfları ezen ve varlıklı sınıfların yararına işliyen bir düzendir. Bu düzen yurdumuzun kalkınmasına elverişli değildir. Emekçi halkın kurtuluşu bu düzenin kökünden değişmesiyle sağlanır. Yapılan işlerin halka hakkaniyet içinde dağılması bugünkü düzenin mantığına uygun değildir. Böyle olunca yapılan iyi işler bile, halk arasındaki adaletsizliği arttırıyor ve böylece kötülüğe dönüşüyor. Bu düzeni değiştirmenin birinci şartı emekçi halkın siyasî bir güç olarak örgütlenmesidir. TİP. işte bu örgüttür. Diğer partiler ufak tefek farklarla bugünkü düzenin savuncusu ve yürütücüsüdürler. AP. her yanıyla halka karşı ve büyük sermayedarlardan yana olduğunu kesinlikle ortaya koymuştur. Bunun en açık delili, kalkınma plânında halktan alınacak vergilerden 2 milyar 800 milyon lirayı özel sektöre vermeyi kararlaştırmış olmasıdır. TİP emekçi halkı saflarında toplayarak, tam bağımsız, demokratik, sosyalist Türkiyeyi mutlaka kuracaktır.»

→

SARGIN KÜRSÜDE

Tekirdağ milletvekili Kemal Nebioğlu'nun genel sekreter Rıza Kuas'ın toplantıya başarılar dileyen uzun mesajını okumasından sonra, partinin İzmir senatör adaylarından ve genel sekreter Dr. Nihat Sargın özetle şu konuşmayı yapmıştır :

«Biz emekçilerin partisiyiz. Yani Türkiyenin yüzde 99'unun partisiyiz. Emekçi halkımız uyanmaktadır. Bugüne kadar devlet çarkının sadece küçük bir mutlu azınlığın yararına döndürüldüğünü emekçi halkımız anlamaktadır. Partiler, iktidarlar gelip geçmiştir. Emekçi halkımız oylarıyla iktidarlar devirmiş, yeni iktidarlar getirmiştir. Ancak yaşantısında hiçbir değişme olmamıştır. Gene sömürülen, emeğinin hakkını alamayan, horlanan, insan yerine sayılmayan o olmuştur. Ancak bilinçlenen emekçi halk, bu ters gerçeği değiştirip, asıl yörüngesine oturtacaktır.

BEHİCE BORAN'IN SÖZLERİ

Behice Boran, konuşmasında Nato'dan neden ayrılmamız gerektiği sorunu üzerinde durarak, «Bu örgüt bağımsızlığımıza kasdetmektedir. Nato'dan mutlaka ayrılmak zorundayız.» demiştir.

Boran, «Her Türk çocuğunun 20 bin lira borçlu olarak doğduğunu» da söyledikten sonra bozuk düzen tezini şu sözlerle işlemiştir :

«Bugünkü bozuk düzenden kendi çıkarlarına ve yurt aleyhine büyük yararlar sağlayan egemen sınıflar yabancılarla ortaklık içindedirler. Sömürücü yabancı sermaye ile onun yurdumuzdaki yardakçıları mevcut bozuk düzeni kendileri hesabına çalıştırmaktadırlar. Bozuk düzeni emekçi halkın yararına işler bir hale ancak sosyalist TİP getirebilir.»

ÇETİN ALTAN VE DEMOKRASİ

Yazar Çetin Altan sık sık alkışlarla kesilen nükteli konuşmasında, özellikle «Türkiyede gerçek bir demokrasi olmadığı» sorunu üzerinde durmuştur. Kişiliğini yitirmiş insanların, demokrasi hokkabazlarının, alın teri hırsızlarının halkı mantepsiye bastırıp ülkeyi yabancılara peşkeş çekerek kendi kirli çıkarlarını ve siyasî iktidarlarını sağladıklarını söyleyen Altan, özet olarak şöyle konuşmuştur :

«Devlet eliyle fertleri zengin etmeyi halka devletçilik diye yutturanlar, sonra da bu ahlâksızlıklarını bile kendileri hesabına istismar ederek, (işte devletçilik iflâs etti) diyorlar. Devletçiliğin iflâs etmesi için halkın iflâs etmesi lâzımdır. Ama Türkiyedeki haramzadeler önce soyup sovana çevirdikleri devleti, sonra halka kötülerler. Onlar esasında vatanlarını, devletlerini değil sadece parayı, paracıklarını severler. Türkiyeyi bal gibi sattılar Amerikaya. Türkiyeye yarar sadece kendi halkının bilinçlenmesinden gelir; Amerikadan, Rusyadan gelmez. Millî iradeden dem vuruyorlar. Millî irade eğer gerçekten tecelli etse kredilerin yüzde 76'sını halkın yüzde 4'ü alır mıydı? Gerçeğin adımları, dakikalar ilerledikçe, insanların üzerine ölüm kur şunları gibi gelir. Demokrasiden mi bahsediliyor? Ne zamandanberi hokkabazlığın adına demokrasi denir ol du?

AYBAR'IN GÖRÜŞLERİ

Mitingin son konuşmacısı genel başkan Mehmet Ali Aybar, «Türkiye Türklerindir. Türkiye başka hiçbir milletin nüfuz sahası olamaz» diyerek girdiği sözlerine özetle şöyle devam etmiştir :

«Yalan tarihin hiçbir devresinde böylesine bir politik sistem haline getirilmemiştir. Yabancıya bağlılık, içli dışlı sömürü, hakka hukuka saygısızlık hiçbir dönemde böylesine meydanı boş bulmamıştır. Vatandaşın uyanmasını önlemek için hiçbir dönemde irtica böylesine teşvik edilmemiştir. Ama Türkiye tarihinin hiçbir döneminde mutlu ve güzel günlere bu derece yaklaşmamış, kurtuluşun böylesine eşiğinde bulunmamıştır. Çünkü halkın uyanış hızı bütün umutlara gerçekçi bir zemin hazırlayacak düzeye ulaşmıştır. Halkı, ezip sömürmek için karanlıklar içinde kahreden yüzyıllık ağa - komprador - bürokrat üçlüsünün münavebeli iktidarı son günlerini yaşamaktadır.

EYYAMCI POLİTİKA

Dışa bağlı kapkaç kapitalizmi, dışarıda gelişen ekonomik bunalımın etkisi altında Türkiye'yi çıkmazlara sürüklemektedir. 1967'de başlıyan dar boğazlara giriş, 1968'de boğazların gittikçe daralması ile, sonunda 1969'da Türkiye'yi bunalımın içine sokacaktır. Bilimin öngördüğü yapısal değişikliklerden hiç biri yapılmadığı ve dış borçlanmaya dayanan eyyamcı bir ekonomi politikasına bel bağlanıldığı için ve bugünkü düzen bir avuç ağa, komprador ve montajcının en kısa zamanda en büyük kârları sağlamasını hedef alan kapkaç kapitalizminin mihveri etrafında döndüğü, için, Türkiye'nin dünya kapitalizminde başgösteren bunalımdan kurtulması hiç değilse az zarar görmesi mümkün değildir.»

Aybar konuşmasını, «Yabancı nüfuzundan kurtulmuş, üslerden arınmış, tam bağımsız, demokratik, sosyalist Türkiye için ileri.. Arş ileri!..» diyerek bitirmiştir.

KUAS'IN MESAJI

TİP Genel Sekreteri Rıza Kuas'ın Mitinge gönderdiği mesaj Tekirdağ milletvekili Nebioğlu tarafından okunmuştur. Kuas'ın mesajı özetle şöyledir :

Türkiye'de yirmialtı milyon özel sektör vardır diyen Başbakan Türkiye'de mevcut ve sayıları her gün artan milyonlarca işsizi hiç düşünmemiş ve buna bir çözüm yolu getirmemiştir. Adalet partisi iktidarı çıkardığı iş kanunu ile Türk işçisini otuz iki yıl geriye götürmüştür. Patronların her an tek tek ve de toplu olarak işçileri işten atarak onları açlığın perişanlığın kucağına atabilme hakları teminata bağlanmıştır. Bugün Türkiye çalışanlar için iş teminatından yoksun ve yarınından emin olunmıyan bir ülke haline getirilmiştir. Çalışanlar için sayılmakla bitmiyecek kadar haksızlıklarla dolu olan kanunlarla yetinmeyen A.P. iktidarı şimdiye işçilerin tek güven kaynağı olan kıdem tazminatlarının nasıl kaldırılabileceğinin yetersiz olan sendikalar, ve grev kanunlarını işçilerin alehine patronların yararına nasıl değiştirilebileceğinin hesap ve plânlarını yapmaktadır.

YIL : 1 Sayı : 14 Fiyatı : 75 Krş.
16 MAYIS 1968
24 Sayı için yıllığı 15.— TL.
Dış ülkeler için yıllığı 50.— TL.
Dizgi ve tertip : YAĞAÇ Matbaası
Basıldığı yer : TÖYKO Matbaası
Her ayın 1'inde ve 16'sında
yayımlanır siyasî dergi
Türkiye İşçi Partisi Merkez Basın
Bürosu adına;
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Nihat SARGIN

ADRES : Mithatpaşa Cad. No : 63/1
Yenişehir - ANKARA

TİP haberleri'n

650) Sayın İzzettin Silier
Cevdet Paşa Cad. 96
Bebek/İSTANBUL